

[Indenrigsministeren]

min opfattelse kunne skabe en betydelig usikkerhed i befolkningen.

Endvidere indebærer autorisationsordningen, at retten til at betegne sig som klinisk tandtekniker forbeholdes personer, der har gennemgået den offentlige uddannelse eller er omfattet af lovforslagets overgangsregler.

Jeg skal i denne forbindelse fremhæve, at de principper, der normalt ligger til grund for indførelse af autorisationsordninger, er til stede for så vidt angår kliniske tandteknikere. Der er her tale om en virksomhed, der frembyder en vis nærliggende risiko for personskade, såfremt den udøves af ukyndige. Det bør derfor sikres, at personale, der udøver denne virksomhed, har den fornødne uddannelse, og at der er mulighed for at skride ind over for virksomheden, såfremt den ikke udøves forsvarligt.

Som det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, har man i de tidligere overvejelser været inde på en mere radikal løsning af problemet omkring de praktiserende tandteknikers virksomhedsudøvelse, nemlig at adgangen til at virke som praktiserende tandtekniker helt skulle bringes til ophør. En sådan løsning vil jeg finde uheldig. De praktiserende tandteknikere dækker uomtvisteligt et behov hos befolkningen for tandteknisk service, og det rigtige må være, at vi sørger for, at befolkningen så får en vis garanti for kvaliteten af det tandtekniske arbejde, derved at det sikres, at det personale, der leverer arbejdet, har en ordentlig uddannelse og er undergivet et tilsyn med deres virksomhed. I øvrigt har jeg tillagt det stor vægt, at såvel tandlægerne som de praktiserende tandteknikere har tiltrådt principperne i den løsning, der nu er lagt frem i lovforslaget. Det giver mig grundlag for at tro, at der er fundet en ordening, der kan fungere i praksis, herunder også i de tilfælde, hvor virksomheden skal udøves i et samarbejde mellem tandlæger og tandteknikere.

Yderligere skal jeg særlig fremhæve de foreslåede overgangsregler, der indebærer, at langt størstedelen af de nuværende praktiserende tandteknikere umiddelbart vil kunne autoriseres. For den resterende dels vedkommende vil et bedømmelsesnævn vurdere disse kvalifikationer. Dette nævn kan stille som betingelse for meddelelse af autorisation, at de pågældende gennemgår supplerende uddannelse. Der er således ingen nuværende

praktiserende tandteknikere, der ved autorisationsordningens gennemførelse bliver udelukket fra at opnå autorisation som klinisk tandtekniker, uden at der er sket en prøvelse af erhvervede faglige kvalifikationer, og uden at de pågældende, hvis det findes påkrævet, har haft lejlighed til at gennemgå en supplerende uddannelse.

På denne baggrund skal jeg anbefale mit forslag til lov om kliniske tandteknikere til det høje tings velvillige behandling.

Inger Stilling Pedersen (KrF)

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved af fremsætte:

Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. (Forbud mod salg af børnepornografiske blade og film).

(Lovforslag nr. L. 131).

Jeg skal henvise til lovforslagets tekst og de bemærkninger, som ledsager det.

Den eneste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til forsvarsministeren:

Forespørgsel af Karl Møller (DKP) og Ib Nørlund (DKP):

»Hvilke oplysninger kan regeringen give om sine militærpolitiske planer på baggrund af forsvarskommandoens krav om øgede midler og mere personel og vedtagelsen af langtidsforsvarsprogrammet på NATO-topmødet i Washington 30.-31. maj 1978?«

(Forespørgsel nr. X. Anmeldt 7/12 78. Fremme af foresp. vedt. 13/12 78).

Forhandling

Karl Møller (DKP):

I et stort opsat interview den 9. september sidste år i Aalborg Stiftstidende, der jo jævnlig fungerer som militærets varme linje ud til omverden og offentlighed, starter forsvarsstabens chef, generallojtnant G. K. Kristensen, opvarmningen til de kommende forhandlinger om forsvarsforlig og dermed de kommende års militærpolitik ved bl. a. at påstå, at det nuværende forlig er udhulet økonomisk, og at der mangler 2 mia kr. og 3.000 mand.

Den tidligere forsvarschef, general Blixenkroner-Møller, følger 2 dage efter op

[Karl Møller]

ved at give politikerne skylden herfor. Også forsvarsudvalgets formand, hr. Palle Simonsen, siger den 12. september til den samme avis, at der må påregnes betydelige udgiftstigninger ved et kommende forlig.

Der er ikke noget nyt under solen, hvad denne situation og fremgangsmåde angår. Den kendte amerikanske senator William Fulbright har glimrende karakteriseret det således:

»Det er det samme ritual, der gentager sig, hver gang tiden nærmer sig, hvor militærbudgettet skal forhandles. Da tager militærfolkene fat på at forklare, at vi er svage, at vor flåde er svag, at vi i militær henseende befinder os i den dårligst tænkelige situation og derfor må have flere penge.«

I den forbindelse er det vigtigt at sige, at det både er i politikernes og i befolkningens interesse, at vi allerede nu får at vide, i hvilken størrelsesorden man har tænkt at honorere de militære krav, og hvordan man vil skaffe pengene. Skal det ske efter den nye amerikanske opskrift, som lader de svageste i samfundet betale, eller skal pengene hentes hjem over øget brandskatning?

I en artikel i Hærens Årsskrift 1978 konkluderer forsvarsministeren sine betragtninger derhen, at det ikke mere er hverken hensigtsmæssigt eller rationelt at lovfastsætte forsvarets forskellige styrkemål, som det er sket^o til dato. Det er principielt et vigtigt spørgsmål at få løst. Skal det være generalerne eller politikerne, der fremover skal føre forsvarspolitik?

Den samme debat kører i Vesttyskland, og her har den socialdemokratiske forsvarsminister, Hans Apel, som jo normalt ikke er nogen fredsdue, haft mod og mandshjerte til at slå fast, at det i hvert fald ikke skal være generalerne. Det medførte som bekendt den vesttyske forsvarschefs, Harald Wusts, afgang.

I sin videste konsekvens vil denne ændrede opgavefordeling, som forsvarsministeren åbenbart ønsker, ifølge Weekendavisen den 22. december betyde, at politikernes eneste opgave fremover bliver at bevilge penge, mens generalerne selv skal fastlægge forsvarspolitikken konkrete indhold. Så er vi efter vores mening på vej mod den militære stat i staten, som en anden berømt amerikaner, nemlig general Eisenhower, advarede imod i sin afskedstale i 1961 om det såkaldte

militærindustrielle kompleks' farlighed og selvforstærkende virkning. Er det i den retning, forsvarsministerens tanker går? Og hvordan ser de menige socialdemokrater og de øvrige forsvarsforligspartier herpå?

En tredje vigtig ting, som jeg også vil pege på, er den kendsgerning, at statsministeren jo har sagt ja til NATOs langtidforsvarsprogram, selv om man havde betænkeligheder, hvad vi udmærket forstår, og det også er en kendsgerning, at man er i fuldt sving med at indrette Danmarks militære sikkerhedspolitik efter programmet.

Som forsvarschef Knud Jørgensen ifølge Berlingske Tidende den 9. november siger, bliver den vigtigste opgave i 1980'erne at opbygge mulighed for at modtage NATO-forstærkninger i en krise- eller krigssituation. I den forbindelse er det vigtigt at få slået fast, hvordan og hvornår disse forstærkninger skal ankomme, og hvordan den såkaldt kritiske indledende fase, som man taler om, nærmere skal defineres. Hvilken krisesituation er der tale om? Er det, når Danmarks interesser er truet, eller eksempelvis når USAs interesser – som efterhånden har det svært mange steder på Jorden – bliver truet et eller andet sted?

Er det i øvrigt rigtigt, som Berlingske Tidende kan meddele den 26. december ved at citere en medarbejder ved, hvad der bliver betegnet som Pentagons uofficielle talerør, Aviation Week & Space Technology, at man specielt har udpeget de berygtede læderhalse fra Vietnam som forstærkningstrupper til Danmark og Norge? Hvor store kontingenter marineinfanteri er der tale om? Skal der som i Norge ved Tromsø bygges kaserne til indkvartering, når de kommer? Og hvad vil det i det hele taget koste at bygge de depoter til ammunition, brændstof og tungt materiel, der er tale om, og hvor hurtigt skal det op at stå? I Europas centralregion skal tingene være på plads inden 1982. Er det samme tilfældet her, vil vi godt spørge. Den amerikanske general Partain har jo for nylig været her for at se på egnede lokaliteter. Hvor skal depoterne egentlig placeres, og skal der eksempelvis eksproprieres jord hertil?

Der er en anden ting i denne forbindelse. Lovgivningen er ved at blive tilpasset for den civile skibsfarts vedkommende. Hvornår kommer turen til den civile luftfart, og har Politiken ret, når de den 20. maj 1978 citerer

[Karl Møller]

forsvarsministeren for at sige, at SAS-fly skal med i NATO-forsvaret, og hvad vil det egentlig give af komplikationer for det neutrale Sverige?

Og lige en enkelt ting til sidst, som vi også gerne vil have konkrete oplysninger om. Det er, hvor meget F-16 skandalen, som jo bekymrer ministeren alvorligt, får indflydelse rent økonomisk på de kommende finanslove.

Jeg skal senere gå detaljeret ind i andre ting. Men til sidst vil jeg da godt sige, at det egentlig ikke er helt rimeligt, at det er os, der skal rejse denne debat. Det burde egentlig have været forsvarsministeren.

Forsvarsministeren (Søgaard):

Ved folketingets åbning den 3. oktober 1978 udtalte statsministeren – og jeg citerer fra folketingets forhandlinger 1978–79, sp. 3 og 5:

»Når det gælder udenrigspolitik, kan jeg sige, at regeringen vil videreføre den hidtidige udenrigs-, sikkerheds- og markedspolitik på grundlag af Danmarks medlemskab af FN, NATO og EF og vor deltagelse i det nordiske samarbejde.«

Statsministeren sagde endvidere:

»Danmarks medlemskab af NATO udgør grundlaget for vor sikkerhedspolitik. Sammenholdet i NATO er fortsat af afgørende betydning for stabiliteten i vor del af verden og dermed for den fortsættelse af en realistisk afspændingsproces, som regeringen lægger så stor vægt på.«

Og videre:

»Forsvarsordningen af 1973 blev jo ved en folketingsbeslutning i marts 1977 videreført for en fireårig periode. Regeringen vil i god tid fremsætte forslag om forsvarets udvikling efter 1. april 1981.«

I tilslutning hertil kan jeg oplyse, at der i efteråret 1977 ved forsvarsministeriets foranstaltning blev iværksat et planlægningsarbejde, der bl. a. skal resultere i et oplæg til en forsvarsordning efter den 1. april 1981. Oplægget skal være ledsaget af en belysning af de væsentlige økonomiske, effektmæssige og organisatoriske konsekvenser, som kan forudses at være gældende i 1980'erne.

Indtil nu har planlægningsarbejdet omfattet en analyse af forsvarets, herunder hjemmeforsvarets, forventede status ved forligsperiodens udløb den 1. april 1981. Dette arbejde,

som er udført i forsvarskommandoen og hjemmeforsvarskommandoen, har, som det også er fremgået af oplysninger i pressen, vist, at der ved forligsperiodens udløb i 1981 vil være en række mangler på det materielmæssige og det personelmæssige område, ligesom aktivitetsniveauet ikke er så højt, som man kunne ønske det.

I forbindelse hermed vil jeg gerne fremhæve, at selv om forsvarsbudgettet er inflations sikret, så er der ikke nogen budgetregulering, der tager højde for prisstigninger som følge af den teknologiske udvikling, og netop på forsvarsområdet løber denne udvikling meget stærkt.

Man kan heraf udlede, at hvis man i 1980'erne vil fastholde eller bibeholde den nuværende forsvarsordning i uændret form, så skal der øgede økonomiske midler til, dels for at afhjælpe manglerne, dels for at kunne klare selve videreførelsen med det nødvendige aktivitets- og uddannelsesniveau.

Resultaterne af de undersøgelser, jeg har omtalt, er grundlaget for den videre planlægning, der styres af forsvarsministeriet, og ministeriet vil herigennem tilvejebringe det nødvendige materiale for de forsvarspolitiske overvejelser og forhandlinger, som skal føre til principielle politiske beslutninger om forsvarets udvikling i 1980'erne. Det drejer sig i den forbindelse om at undersøge alternativer til den nugældende forsvarsordning og vurdere mulighederne for en styrkelse af forsvarets kampvne og gennemførelsen af konkrete, prioriterede projekter.

Der vil naturligvis i dette planlægningsarbejde blive taget hensyn til planer, som er udarbejdet af NATO-myndighederne. Jeg tænker på det, man kalder NATO Force Goals og langtidsforsvarsprogrammet, hvilket sidste jeg senere vil vende tilbage til. Der vil ikke mindst blive set på, hvad der fra vor side kan gøres for at forberede modtagelsen af allierede forstærkninger, idet sådanne forstærkninger jo spiller en afgørende rolle for landets forsvar. Det videre arbejde omfatter naturligvis en undersøgelse af de muligheder, som en uændret budgetramme kan give forsvaret fremover, men som jeg lige har nævnt, vil en uændret videreførelse af budgetrammerne uundgåeligt medføre betydelige konsekvenser for så vidt angår forsvarets nugældende ordning.

[Forsvarsministeren]

Med hensyn til langtidsforsvarsprogrammet kan jeg oplyse, at på NATO-mødet i Washington den 30. og 31. maj 1978 drejede det sig om visse på amerikansk initiativ iværksatte studier, og gennem dette program har man fået klarlagt en række prioriterede opgaver til forbedring af alliancens forsvar i tiden frem til 1990. På topmødet gav stats- og regeringscheferne deres principielle tilslutning til de anbefalinger, som programmet indeholdt. Dette betyder, at anbefalingerne nu skal indgå i grundlaget for den videre planlægning i de enkelte lande.

Jeg finder her anledning til at fremhæve, at langtidsforsvarsprogrammet og alliancens forsvarsbehov må ses i nøje sammenhæng med den generelle vurdering af udviklingen i Øst-Vestforholdet, at en passende militær styrke er en absolut forudsætning for realistiske afspændingsbestrebelsers, og at også NATOs langtidsprogram vil blive inddraget og medinddraget i etableringen af rammer og indhold for vore kommende forsvarsbestrebelsers.

Jeg vil også gerne tilføje, at langtidsprogrammet ikke er et udtryk for en dramatisk udvikling, men et bidrag til at justere NATOs og vor egen forsvarsindsats. For at udelukke enhver tvivl vil jeg specielt henlede opmærksomheden på, at statsministeren og jeg ved vor tilslutning til langtidsforsvarsprogrammet i henholdsvis Washington og Bruxelles tog forbehold med hensyn til størrelsen af vort forsvarsbudget efter 1981. Vi har samtidig sagt, at der ud over løn- og prisstigninger ikke kan påregnes forøgelser af forsvarsbudgettet i indeværende forligsperiode.

Jeg kan til slut oplyse, at det planlægningsarbejde, som jeg har omtalt her, forventes afsluttet i efteråret 1979, hvorefter de egentlige politiske forhandlinger kan tage deres begyndelse.

Karl Møller (DKP):

Jeg må erkende, at jeg nok havde ventet noget mere konkrete svar på en række af de spørgsmål, som jeg forsøgte at stille her fra starten af. Men det kan være, at der bliver lejlighed til at få disse ting uddybet senere.

Jeg vil godt tage fat i nogle af de ting, som jeg allerede indledte med at spørge om i første omgang. Først vores egen hjemlige

situation. Jeg vil godt sige lidt om vores styrkemål i forsvaret.

Det er jo en kendsgerning, at der mangler både professionelle og værnepligtige i forsvaret. Det er sådan, at forsvarsminister Søgaard den 20. november 1978 til Aalborg Stiftstidende sagde, at årsagen til, at der mangler personel, er den ganske enkle, at generalerne i forsvarsledelsen har prioriteret indkøb af materiel højere end mandskab. Man har altså vurderet nyt krigsmateriel som vigtigere end den menneskelige faktor.

Det har jeg ved selvsyn kunnet konstatere ved et besøg i forsvarskommandoen, hvor man gennemgik styrkemålene, og hvor vi fik at vide, at der i slutningen af december mangler 2.745 officerer og stampersonel og værnepligtige i at udfylde de tildelte normer maksimalt. Det er knap 8 pct. af den samlede norm. Men hvis vi ser tallene nærmere efter, så er det først og fremmest de værnepligtige, man ikke har indkaldt. Deres antal er reduceret med godt 14 pct. Det svarer ifølge opgørelsen til 1.836 mandår.

Jeg synes, det er en betænkelig tendens, der direkte modvirker den demokratiseringsproces i forsvaret, som forsvarsministeren gerne gør sig til talsmand for. Det er, for at sige det direkte, yderligere skridt i retning af en legehær eller, som generalerne nok vil udtrykke det, en professionalisering af forsvaret. Det er en kendsgerning, at der i dag er mere end dobbelt så mange hvervede som værnepligtige i forsvaret, og at den egentlige kampstyrke og værnenes nøgleområder er besat af professionelle, hvervede soldater. Det er en side af vores militærpolitik, som bekymrer os ikke så lidt, og som det må være vigtigt at få diskuteret igennem.

Det er sådan, at hele den oprapning af oprustningen, som nu tager fart i NATO, til daglig begrundes i det, vi med et samlet begreb kunne kalde for »truslen fra Øst«. En voldsom propaganda om øgede Warszawa-pagtaktiviteter i Østersøen, i Nordsøen og i Sognefjorden, hvor der på forskellige valgte tidspunkter dukker sovjetiske u-både op.

Hvad er så de konkrete kendsgerninger om det våbenkapløb, som er i gang? F. eks. hævder man ustandselig, at Warszawapagten er NATO militært overlegen. Men hvad siger eksempelvis det anerkendte officielle svenske fredsforskningsinstitut SIPRI herom? I sin

[Karl Møller]

sidste opgørelse over verdens samlede militærudgifter viser det sig sort på hvidt, at såvel Sovjets som den samlede Warszawapagts militærudgifter er faldet fra 1976 til 1977. Modsat er både USAs og NATOs totaludgifter i samme periode steget med henholdsvis 5 og 6 mia dollars i faste 1973-priser og -kurer.

Men nok så interessant er det at se, at Warszawapagts samlede udgifter i 1977 er på 71,7 mia af disse faste 1973-dollars mod NATOs 123,4 mia. Og mest interessant er, at alene USAs egne udgifter i 1977 er på 76,4 mia dollars mod de 71,7 mia, som samlet er brugt i Warszawapagten, altså bruger man 4,7 mia dollars mere.

Vi har også et andet udtryk for, at sådan forholder det sig. I et interview i Nato Review for oktober-november 1978 udtaler NATOs øverstkommanderende, general Haig, at man på tre områder er Warszawapagten klart overlegen. For det første hvad mandskab angår. Der siger man, at man har halvanden gang overvægt. Hvad produktionsgrundlag angår, siger man, at det forholder sig som 1 : 2. Man har altså dobbelt så stort produktionsgrundlag. Og yderligere siger general Haig, at 70 pct. af al verdens våbenhandel foretages af den frie, demokratiske verden. Og det må i den forbindelse nok være den vestlige verden, han tænker på.

I spørgsmålet om, hvem der opruster, og hvem der må følge efter for at opretholde den nødvendige balance, er det også værd at drage en sammenligning mellem slutdokumenterne for henholdsvis NATO-topmødet i Washington i maj og Warszawapagts topmøde i november, og jeg kan kun anbefale, man gør sig den ulejlighed at studere begge dokumenter.

NATOs hovedformål er som bekendt afspænding, til dels igennem afskrækkelse, men læser man dokumentet igennem, er der ingen konkrete forslag til netop afspænding eller forhandling om nedrustning. Tværtimod er der et langtidsprogram for oprustning, som siger sparto til, hvad vi hidtil har set. Der skal erindres om den provokation, det i virkeligheden var, at man vedtog dette oprustningsprogram på samme tid, som FNs første historiske nedrustningskonference var indkaldt.

Hvis man derimod ser Warszawapagtlandenes slutdokument, så er det spækket med

en lang række initiativer og forslag til nedtrapning af våbenræset og til afspænding, forslag, som tidligere er fremlagt i Beograd, i Wien og mange andre steder. Der findes, siger man, faktisk ikke den militærpolitiske ting, man ikke er parat til at forhandle på et ligeberettiget grundlag, også de mere specifikke ting, som NATOs leder ustandselig udtrykker bekymring for, f. eks. overvægten i kampvogne og visse konventionelle våben. Danmark burde faktisk gøre sin indflydelse i NATO gældende for at imødekomme denne udstrakte forhandlingshånd.

I forbindelse med oprustning er det også værd at gøre opmærksom på, hvem det egentlig er, der har økonomiske interesser i at drive kaprustningen stadig videre frem på trods af Helsinkikonferencen, nedrustningsforhandlinger på forskellige planer og andre positive afspændingsbestrebelse. Det beskrives faktisk meget præcist af en mand, som ingen med god vilje kan beskylde for at have kommunistiske tilbøjeligheder, nemlig Amnesty Internationals mangeårige præsident, nobelfredsprismodtageren, irlænderen Sean McBride, som siger: for det militærindustrielle kompleks er våbenkapløbet en guldgrube. Almindelig og fuldstændig afrustning ville være ensbetydende med en katastrofe for det militærindustrielle kompleks i USA, Frankrig, England og Vesttyskland, for blot at nævne nogle af de lande, der profiterer på den voksende oprustning.

Videre siger han: de socialistiske lande har ikke et profitmotiveret militærindustrielt kompleks. De vil lettere kunne tilpasse sig en situation med nedrustning. Det militærindustrielle kompleks der er statsejet og kontrolleret. For dem betyder afrustning et automatisk skifte fra den voksende våbenproduktion til voksende produktion af investeringsgoder, forbrugsvarer og eksportprodukter. De vil ikke tabe ved afrustning, men kun vinde. Det er uden tvivl dette, slutter han, der forklarer, at Sovjetunionen ser med langt mere oprigtighed og fremsynethed på almindelig og fuldstændig nedrustning, end Vestmagterne gør.

Jeg synes, disse kloge ord bør give stof til eftertanke hos alle dem, som måske på grund af visse fordomme synger med i koret om »truslen fra Øst«.

Også i Danmark er der ved at ske en militarisering af dele af industrien, både som

[Karl Møller]

medproducenter på F-16 projektet og i øvrigt generelt. Det ses klart af, at medens danske virksomheder i 1970 solgte militært udstyr for 11,5 mill. kr. på det internationale marked, så er det i 1977 mere end fordoblet til 123 mill. kr. ifølge Politiken den 15. januar i år.

Hvad F-16 projektet angår, fik vi i 1975 at vide, at de 58 fly ville koste 2,4 mia inflations sikrede kroner. Foreløbig har folketinget bevilget 2,7 mia kr. til projektet. Men hertil kommer jo armeringen af flyene, som ikke koster under en halv milliard kroner, andre installationer, opbygning af reservedelslager, vedligeholdelse m. v. Fredsforskeren Jan Öberg har i Politiken den 7. januar anslået den samlede udgift over en 15-årig periode til et sted mellem 6 og 10 mia kr. Det forekommer at være noget rigeligt i forhold til den oprindeligt stipulerede udgift, og er det i virkeligheden ikke sådan, at projektet bevidst har været underbudgetteret for ligesom at få det til at glide lettere igennem?

Efter den oprindelige aftale, som startede F-16 projektet, tilkom det alene USA at afgøre, til hvilke lande uden for alliancen fly kan sælges. Alle F-16 fly leveres til overtagelse af USA, før de bliver overdraget til noget andet land, skriver Weekendavisen den 12. januar 1979. Det må automatisk føre til, at den aftale, der ifølge Weekendavisen den 29. december i fjor er indgået mellem Danmark og USA om det, man kalder sikring for, at danskproducerede dele til F-16 fly ikke anbringes i fly til tredjelande, som Danmark ikke vil sælge krigsmateriel til, er sat ud af funktion. I den forbindelse vil jeg godt direkte spørge: hvilke midler har Danmark ifølge denne aftale til at forhindre, at danske F-16 komponenter havner i krigsområder? Hvem er det, der ejer, og hvem er det, der har rådighedsret over disse dele, når de forlader Danmark?

Det er med voksende bekymring, vi kan iagttage, at både denne militarisering, som kan være begyndelsen til et dansk militærindustrielt kompleks – eller måske nærmere vores andel af det internationale fællesmarkedskompleks, som Klepschplanen taler om at udvikle – og skrækpropagandaen om »truslen fra Øst« dygtigt bliver udnyttet af militaristiske kræfter både herhjemme og i NATO til denne voldsomme militarisering af dansk industri.

Vi advarede i sin tid, da Danmark tilsluttede sig NATO, imod, at medlemskabet ville føre mere end sig i retning af øgede udgifter og stadig snævrere inddragelse i fremmede magters militære blokpolitik, end man fra starten af talte om. Vi er og vi har altid været utrygge ved NATO, men vi har faktisk glædet os over, at det i mere end 20 år har været muligt at holde Danmark fri for atomvåben og fremmede tropper. Det har været et meget vigtigt bidrag til, at vi undgik krig i Europa, at Norden blev fastholdt som et stabilt område uden fremmede styrker og uden kernevåben. Det blev understreget af udenrigsministeren så sent som i den udenrigspolitiske debat den 16. november i fjor, hvor han bl. a. sagde – det står i Folketingstidende 1978–79, sp. 2407:

»Som et nordisk land må det for os også være et væsentligt sikkerhedspolitisk mål at sikre bevarelsen af den relative sikkerhedspolitiske stabilitet, som siden slutningen af 1940'erne har karakteriseret situationen i det nordiske område. Det er det begreb, vi normalt kalder den nordiske balance. Når Norden hidtil er blevet betragtet og respekteret som et område med stor stabilitet, skyldes det formentlig netop en forståelse af, at ændringer i de sikkerhedspolitiske elementer i denne balance kan føre til uønskede konsekvenser for alle parter. Det er hensynet til denne balancestabilitet, som ligger bag den afvisende danske holdning til forslag, som på den ene eller den anden måde ville ændre på dette forhold.«

Ja, så mange og så smukke var ordene. Udenrigsministeren advarede altså udtrykkeligt mod forslag og foranstaltninger, som kan ændre balancestabiliteten i Norden. Ja men det er jo netop den, hans kollega forsvarsministeren er i fuld gang med at ændre efter tilskyndelse eller måske pres fra NATO-topmødet i maj. Forsvarsministeren er stille og roligt uden at have forelagt folketinget rækkevidden af de handlinger og de planer, der er tale om, efter vores formening i færd med at forberede stationering af fremmede tropper, bl. a. amerikanske læderhalse, på dansk område i det, der i NATO-programmets officielle tekst kaldes »den kritiske indledende fase« og i den interne jargon, som handelsminister Arne Christiansen kender ud og ind, »den grå fase«, altså et

[Karl Møller]

tidspunkt, før en egentlig krise, endsige en krigssituation, kunne tænkes at opstå.

Skal mere end 20 års dansk eller rettere nordisk sikkerhedspolitik om ikke at modtage fremmede tropper bare slettes med et penestrøg? Har man overhovedet gjort sig konsekvensen af disse beslutninger helt klart? Man er i gang med at finde egnet depotplads til amerikanske marineinfanteristers kampvogne og tunge udstyr på dansk område. Som Weekendavisen den 15. december ikke undlod at gøre opmærksom på, så vil en sådan oplagring af disse enheders udstyr på forhånd binde os til at modtage dem i en krisesituation. I sagens natur må det selvfølgelig være sådan, at en militærenhed må være, hvor dens udstyr opholder sig. Hvordan tror man egentlig modparten vil reagere på, at der gøres klar til amerikanske tropper nær ved gennemsejlingsfarvandene til Østersøen? Kan det ikke føre en yderligere optræning med sig og direkte bringe Danmark ind i en militær spændingssituation? Efter vores opfattelse er der her tale om hasardspil med vores lands sikkerhed.

Vi har i begrundelsen for forespørgslen bedt ministeren svare med konkrete oplysninger om, hvad dette farlige engagement vil indebære for dansk sikkerhedspolitik. Jeg mener ikke, at det, vi indtil nu har hørt, har været særlig tilfredsstillende. Vi mener, at det er vigtigt, at folketingset får en debat om og også får slået fast, at den nordiske stabilitet og sikkerhed uden kernevåben, uden fremmede tropper fortsat bør være Danmarks politik og ikke nye eventyr i retning af voksende militær optræning i vores område.

Den udvikling, som er i gang på den militærpolitiske front, rimer rent faktisk ikke med nogen af de talrige forsikringer fra både statsministeren og udenrigsministeren om, at det er dansk politik aktivt at bidrage til afspændingen og i det hele taget til nedrustning. Vi vil godt også fra denne talerstol have nogle udtalelser, som kan tages som en garanti for, at man ikke fra den side vil acceptere nogen som helst af de krav fra NATO's side, som i realiteten vil ændre den stabilitet i Norden, som har hersket igennem en årrække.

Poul Nielson (S):

Det er på sin vis modigt af DKP at rejse debatten, og især er det modigt – nærmende sig det dumdristige – at gøre det på den måde, hr. Karl Møller her gjorde det. Der er tale om, synes jeg, en ikke helt almindelig og i forhold til, hvad vi plejer at høre, meget utilsøret identifikation med østlige synspunkter i den sikkerhedspolitiske debat.

Hr. Karl Møller nævnte også nogle mystiske situationer med sovjetiske u-både i Sognefjorden, og hvad det angår, må jeg faktisk sige, at jeg umiddelbart føler det rimeligt at gå ud fra, at hr. Karl Møller er nærmere til at sige noget klart om tilstedeværelsen af sovjetiske u-både i Sognefjorden, end i hvert fald jeg og de fleste andre, der er til stede her i salen, ville være det.

Der blev også fremført et mere eller mindre hensigtsmæssigt virvar af tal og løsevne betragtninger. Over for al den slags mener jeg man må kunne sige, at en ansvarlig betragtning tilsiger, at tvivlen, hvad angår sådanne spørgsmål, må komme Danmarks sikkerhed til gode.

Hr. Karl Møller nævnte også F-16 projektet og den danske medproduktion og hele spørgsmålet om vores engagement med hensyn til våbenproduktion. Her er situationen jo den, at man skal lede meget langt og meget længe for at finde noget land, der har en så lille våbenproduktion og en så lille våbeneksport både målt absolut og relativt, og hvordan man ellers ville måle det, som Danmark har. Dette gælder også, selv om man indregner hele den F-16 medproduktion, der er aftalt, og som måske kan sikres yderligere. Derfor er det i den sammenhæng aldeles ude af rimelig kontakt med virkeligheden at tale om en voldsom militarisering af dansk industri.

Den samme lidt mangelfulde relation til virkeligheden prægede hr. Karl Møllers bemærkninger om stationering af fremmede tropper. Det har jeg ikke hørt noget om, det har aldrig været drøftet i forsvarsudvalget, og jeg kan heller ikke rigtig forestille mig, at stationering af fremmede tropper kunne blive et spørgsmål, der påkaldte sig nogen form for realpolitisk interesse i øvrigt. Men det kan påkalde sig en agitatorisk interesse, hvis man er i stand til at agitere uden at lade sig forpligte af virkeligheden.

Hr. Karl Møller nævnte også, at der i den forbindelse var lagt op til et hasardspil om

[Poul Nielson]

Danmarks sikkerhed. Det interessante i den forbindelse er, at hvis der kan være tale om noget hasardspil, så må der altså foreligge en trussel. Hvis det er hasardspil, så må der være et problem. Det var interessant at gå lidt længere ind i spørgsmålet og sige: hvad er det så for en trussel, hvad er det så for et sikkerhedspolitisk problem, vi har? Der er altså et, ellers kunne der aldrig blive tale om nogen form for hasard.

Efter disse bemærkninger skal jeg vende mig til det, jeg synes der mere rimeligt burde siges i dagens anledning.

Det nugældende forsvarsforlig udløber den 1. april 1981; der er altså god tid til de forhandlinger, der skal gå forud for en eventuel forlængelse af forliget. Socialdemokratiet har været godt tilfreds med den måde, det eksisterende forlig har været administreret på, og vi finder det mest formålstjenligt, at drøftelserne om, hvad der skal ske efter 1981, startes op på grundlag af de analyser af langtidsp problemerne, der er gennemført i forsvarsministeriet.

Heraf fremgår også modsætningsvis, at vi altså ikke ser DKPs forespørgsel i dag som et egnet grundlag for en mere detaljeret eller en mere realistisk og realbetonet drøftelse. Vi er derimod parat til at gå ind i forsvarsforligsdrøftelser i en rolig og saglig atmosfære, og i den sammenhæng vil vores egen vurdering af den sikkerhedspolitiske udvikling i vort område og de nødvendige forsvarspolitiske konklusioner, der drages heraf, være afgørende for vores stillingtagen. Som et element i hele denne sammenhæng indgår naturligvis den generelle udvikling på det militære område mellem Øst og Vest og de overvejelser og rekommandationer, der er gjort i denne forbindelse i NATO.

Jeg skal for klarheds skyld understrege, at sådanne anbefalinger eller henstillinger lavet i NATO-sammenhæng ikke indebærer nogen binding eller definitiv forpligtelse for alliancens medlemslande. Det, vi beslutter her i Danmark, er altså til enhver tid udtryk for vores egen konklusion på vores egen analyse.

Der har i de senere år af gode grunde bredt sig en vis skepsis eller nyrealisme i opfattelsen af den militære, sikkerhedspolitiske udvikling. Sammenhængen mellem troværdigheden af den politiske afspændingsproces og det, der sker på det militære område, er blevet klarere erkendt, og i denne forbindelse

er det især følgende, der blokerer opbygningen af tillid:

For det første fraværet af resultater af MBFR-forhandlingerne. For det andet den stadige udvikling i retning af et mere aggressivt mønster i Warszawapagtlandenes øvelsesaktiviteter, f. eks. i Østersøen. For det tredje – og ikke mindst problematisk – den tilsyneladende helt uforstyrrede vækst, der præger forsvarsudgifterne og den militære opbygning i Østeuropa, og som kun tydes i retning af, at man giver militæret den ubestridt højeste prioritering uanset de økonomiske vanskeligheder, disse samfund i øvrigt står over for.

I den forbindelse er det nok at pege på, at militærudgifterne i Danmark ligger på omkring 2,5 pct. af bruttonationalproduktet, og at de tilsvarende tal for f. eks. Polen er 3,0 pct., for DDR 5,9 og for Sovjetunionen 11-13 pct. Man kan diskutere budgettekniske problemer, man kan diskutere nationaløkonomiske spidsfindigheder, men man kan ikke diskutere den helt faste, uforstyrrede, uanfægtede vækst på dette område. Det er ikke mindst denne fasthed i tendensen, som bidrager til en vis uro og til, at afspændingspolitikken mister troværdighed.

Vi ser intet alternativ til afspændingspolitikken, og vi ser som parti og som regeringsparti med det ansvar, det indebærer, også resultater på nedrustningsområdet som ubetinget nødvendige for menneskehedens fremtid og for betryggelsen også af vor egen sikkerhed på længere sigt. Men disse mål kan kun realiseres gennem en proces, hvor vi skridt for skridt skaber øget tillid, og denne proces må af præcis samme grund baseres på stabilitet. Ensidige eksperimenter, der ikke er ledsaget af og sammenkædet direkte med en tilsvarende udvikling hos modparten, kan vi ikke anbefale.

Det følger af, hvad jeg har sagt, at socialdemokratiet helt kan tilslutte sig forsvarsministerens redegørelse, og at vi vil være indstillet på at kunne tage den til efterretning.

Arentoft (FP):

Det var to lange indlæg, der kom fra ordføreren for forslagsstillerne, og jeg kunne da godt tænke mig at spørge forespørgerne, hvem der har skrevet de indlæg, og hvor de er skrevet.

[Arentoft]

Jeg fæstede mig ved en af de mange ting, der blev sagt sådan i flæng, nemlig at Warszawa-pagten går foran med hensyn til afspænding. Det må vist betragtes som et postulat, når man ser på de beløb, som den socialdemokratiske ordfører netop nævnedes der blev ofret på militæret i Warszawa-pagten lande. Jeg vil gerne bede hr. Karl Møller om at konkretisere for tinget: hvor er det, Warszawa-pagten går foran i afspænding?

I selve forespørgslen formulering ligger, så vidt jeg kan tolke den, at vi i dag skal drøfte noget om fremtiden, men jeg kan nok ikke helt undgå at komme ind på lidt om fortiden.

For at undgå misforståelser vil jeg gerne straks fra starten slå fast, at fremskridtspartiet går ind for Danmarks fortsatte medlemskab af forsvarsalliancen NATO. Vi tilslutter os en sikkerhedspolitik med det formål at sikre vor nationale uafhængighed og handelfrihed, og således at dansk forsvar er et led i det samlede NATO-forsvar. I fredstid har forsvaret som sin vigtigste opgave at forebygge krig og skal, bestemt af vor geografiske beliggenhed og den internationale situation, råde over styrker, der kan skabe troværdighed omkring Danmarks sikkerhedspolitik.

I en meget interessant artikel i Weekendavisen Berlingske Aften den 22. november 1978, som ordføreren for forespørgerne åbenbart også har læst, kan man under overskriften »Større bevillinger og utraditionel tankegang« bl. a. læse følgende, hvori også forsvarsministeren bliver citeret:

»Mest vidtgående i sine konsekvenser for forsvarets fremtid synes dog følgende ord af Poul Søgaard i hærens årsskrift 1978 at være: »Disse betragtninger får mig til at tvivle på, at det i virkeligheden er rationelt og hensigtsmæssigt at lovfastsætte forsvarets styrkemål på den måde, vi hidtil har gjort det.«

I den videste konsekvens af disse ord toner her en helt anden opgavefordeling mellem forsvarsledelse og folketing frem: lovgivningsmagten fastsætter de opgaver, som ønskes løst, og de midler, som stilles til rådighed for forsvaret, som derefter pålægges at skaffe det danske samfund det bedst og størst mulige forsvar for disse penge. Noget nær en entreprenørkontrakt imellem samfundet og forsvaret.«

Det er – som overskriften på artiklen også siger – utraditionel tankegang. Netop denne

utraditionelle tankegang gives der udtryk for i ændringsforslag nr. 1872 ved finanslovens tredje behandling. Ændringsforslaget, der er fremsat af fremskridtspartiet, går i korthed ud på, at en række konti under § 22, forsvarsministeriet, slås sammen til én hovedkonto, som vi betegner det egentlige militære forsvar. Vi holder en række mere civilt prægede institutioner under forsvarsministeriet uden for den førnævnte hovedkonto. Det drejer sig om f. eks. farvandsdirektoratet, geodætisk institut, meteorologisk institut, Nyboder, Hirsholmene, Christiansø o. lign. Vort forslag var på 6.472.329.000 kr., og dette tal er regeringens overslag over, hvad der i 1979 skal anvendes i overensstemmelse med folketingets vedtagelse af den 25. marts 1977 om forsvarsordningens videreførelse til egentlige militære formål, med regulering for stigninger i priser og lønninger. Af bemærkningerne til dette utraditionelle forslag vil jeg gerne have lov til at citere følgende:

»Fremskridtspartiet finder det uhensigtsmæssigt at opstille forsvarsbevillingerne som sket i regeringens forslag. Det er åbenbart for enhver, at det stærkest muligt udbyggede danske militærforsvar i 1979 ville koste betydeligt over de ca. 6 mia kr., som forsvarsforliget indebærer. Når folketingsbeslutningen går ud på, at der alene skal anvendes 6-7 mia kr. til forsvaret i 1979, må der derfor finde en særdeles rationel og smidig administration sted af bevillingen, således at pengene anvendes mest effektivt. Det er umuligt for folketinget i efteråret 1978 i detaljer at fastlægge, hvordan en sådan mest effektiv benyttelse af de til rådighed værende forsvarsmidler sker igennem hele kalenderåret 1979. Der sker en rivende udvikling i de våbenteknologiske forhold, i Danmarks købsmuligheder på de forskellige områder, i vor tilpasning til de andre NATO-partners forsvarsbudgetter, i de udenrigs- og sikkerhedspolitiske forhold og i de øvrige omstændigheder, som er afgørende for, hvordan et beløb i størrelsesordenen 6-7 mia kr. mest effektivt anvendes.

Det må derfor være den forsvarsminister, som er udgået som et resultat af det seneste folketingsvalg, som har frihed til at rokere med anvendelsen af det samlede beløb, og en indgående forhåndskontrol fra folketingets side er uhensigtsmæssig og umulig også som følge af, at der på militærområdet er tale om, at så mange nye vanskeligt forståelige og

[Arentoft]

hurtigt skiftende forhold og omstændigheder – bl. a. som følge af hensyntagen til vore NATO-partnere – må hemmeligholdes i vidt omfang, endog over for 179 folketingsmedlemmer.«

Jeg vil imødesee forsvarsministerens kommentarer hertil med stor forventning.

Jeg glæder mig til, vi forhåbentlig inden længe skal i gang i forsvarsudvalget med at fastlægge den danske forsvarspolitik fra 1. april 1981 og se, om vi kan blive en række partier, der kan blive enige om, at folketinget fastsætter de opgaver, som ønskes løst, og de midler, som stilles til rådighed for forsvaret, hvorefter det pålægges forsvarsministeren og forsvaret at skaffe det danske samfund det bedst mulige forsvar for disse penge.

I Aarhuus Stiftstidende den 14. december 1978 blev fremskridtspartiets ændringsforslag naturligvis kritiseret kraftigt, bl. a. med den motivering, at så havde folketinget ingen kontrolmuligheder. Selvfølgelig har folketinget det. Ved enhver finanslovs fremsættelse er der også regnskabstal fra året før.

Som forsvarsministeren omtalte i sit indlæg, nedsatte han den 3. november 1977 ifølge kundgørelse fra forsvaret B 20/1977 en projektledelse vedrørende langtidspanlægningen i forsvaret. Den består af departementschefen i forsvarsministeriet, som tillige er formand, chefen for forsvarsstaben, chefen for forsvarets operative styrker og chefen for hjemmeværnet. Denne projektledelse, der naturligvis konsulterer repræsentanter for myndigheder i og uden for forsvaret, skal bl. a. udarbejde et oplæg, som skal danne grundlag for forsvarsudvalgets videre arbejde med at nå frem til en forsvarsordning efter 1. april 1981.

Der har, så vidt jeg ved, været nogen kritik af, at de tre militærpersoner i projektledelsen alle er generaler i hæren. Jeg mener, at denne kritik er uberettiget. Disse officerer er tre værnsofficerer, og de kunne faktisk alle tre have været enten søofficerer eller flyverofficerer. Det er stillinger, der går på skift.

Jeg husker endnu tydeligt arbejdet i forsvarsudvalget med den første videreførelse af forsvarsordningen fra 1973. Som oplæg havde vi forsvarschefsskitsen af 1975, og i udvalget gik jeg gennem den omhyggeligt i januar 1976 i en række vældig gode samråd med daværende forsvarsminister Orla Møller og daværende forsvarschef O. Blixenkrone-

Møller. Men efter nogle måneders arbejde holdt det pludselig op, og de videre forhandlinger fandt sted bag lukkede døre i det såkaldte 8 mands udvalg, der omfattede to fra hvert af partierne socialdemokratiet, venstre, konservative og radikale venstre. Senere blev det udvidet til et 12 mands udvalg, idet kristeligt folkeparti og CD kom til.

Fremskridtspartiet blev konsekvent holdt udenfor på trods af vore positive tilkendegivelser. I den forbindelse vil jeg dog gerne erindre om, at centrum-demokraterne gjorde et stort arbejde for at få fremskridtspartiet inddraget i arbejdet, men som bekendt lykkedes det ikke. Alligevel stemte fremskridtspartiets 26 medlemmer, der alle var til stede under afstemningen i salen, ja til forsvarsordningens videreførelse den 25. marts 1977.

Med henblik på det forestående arbejde og for at undgå misforståelser vil jeg derfor stille forsvarsministeren tre konkrete spørgsmål. Det første er allerede besvaret, nemlig: hvornår påregner forsvarsministeren at projektledelsen kan forelægge sit oplæg, så forsvarsudvalget kan gå i gang? I sit indlæg her i dag sagde forsvarsministeren: efteråret 1979.

Det næste spørgsmål, jeg gerne vil stille, er: vil arbejdet med nyordningen fra 1981 komme til at foregå i forsvarsudvalget eller bag lukkede døre med fremskridtspartiet holdt udenfor?

Det tredje spørgsmål lyder: vil forsvarsministeren forklare, om der i dag eksisterer et 8 mands udvalg, et 10 mands udvalg eller et 12 mands udvalg? Der foreligger jo en aftale, men så vidt jeg ved, stemte det radikale venstre imod forsvarsordningens videreførelse, og jeg ved ikke, om de er med i det, og om der eksisterer et 8, 10 eller 12 mands udvalg.

Det er naturligvis i en forespørgselsdebat som denne ikke muligt at berøre alle de områder, som sorterer under forsvaret, alene på grund af den omstændighed, at forsvarspolitik jo er snævert knyttet sammen med udenrigspolitik. Vi kan ikke flytte Danmark, og alle er vel klar over, at vor beliggenhed lige mellem Warszawapagten og NATO med vore vigtige gennemsejlingsstræder er en udsat stilling. Derfor må vi heller ikke lukke øjnene for realiteterne og blot spille rollen som et puslingland, der hygger sig i smug, mens hele verden brænder om vor vugge, for at citere lidt frit fra en af vore fædrelandssange.

[Arentoft]

Et meget vigtigt punkt, som forsvarsministeren kom ind på i sit indlæg, er dette med forstærkningerne udefra og stationering af tungt materiel. Det er noget ganske andet end stationering af personel. Jeg mener, det absolut er en af de ting, vi skal have op i drøftelserne i forsvarsudvalget, stationering af tungt materiel. Der kan føres tilsyn med dette materiel med en lille smule dansk personel og i øvrigt under øvelser med det udenlandske personel, som normalt skal anvende det i den givne situation.

Vi må nok se i øjnene, at skulle den ulykkelige situation opstå, at en krig bryder ud på vor del af kloden, så er den tid forbi, hvor krige udkæmpedes på slagmarker langt fra byerne. Der vil blive tale om en total krig, hvor også civilbefolkningen vil blive inddraget. Det er skiftende regeringer opmærksomme på, og der sker en hel del på det område, der kaldes totalforsvar, som består af det egentlige militære forsvar og det civile beredskab. Det er så vigtigt et område, at jeg gerne vil henlede opmærksomheden derpå. Det er vigtigt, at hele befolkningen er informeret og ved, hvorledes den skal forholde sig i en kritisk og alvorlig situation, så det hele ikke ender i kaos. Efter min mening bør dette også gå ind i arbejdet omkring det danske forsvar i fremtiden med meget stor vægt, og jeg vil derfor slutte med at spørge, om forsvarsministeren er enig med mig heri.

Kristen Østergaard (V):

Venstre mener ikke, at der på nuværende tidspunkt er grund til indgående drøftelser af forsvarets forhold, så længe forsvarskommandoen arbejder med de analyser og planlægningsopgaver, som er blevet dem pålagt af forsvarsministeren, og venstre finder da slet ingen grund til at gøre det på grundlag af den række detailspørgsmål, som her er blevet rejst af hr. Karl Møller.

Når disse arbejdsresultater fra forsvarskommandoen foreligger, kan der være baggrund for overvejelser og nyvurdering. I øvrigt mener jeg, det bør noteres, at forsvaret befinder sig i en forholdsvis rolig udvikling, en udvikling, der bl. a. har sin baggrund i, at et solidt flertal i dette ting går ind for, at landets sikkerhedspolitik uforandret skal være forankret i NATO-samarbejdet.

Udviklingen i forsvaret er også præget af den stabilitet, der ligger i, at vi er inde i den anden 4 års periode med et solidt flertal som baggrund. I den forbindelse kunne man måske have ønsket i den nuværende situation, at forligsperioden havde været noget længere. Endelig er udviklingen i forsvaret også præget af, at forsvaret siden 1973 har arbejdet med pristalsregulerede budgetter, hvilket har givet gode muligheder for langtidspanlægning, især hvad angår materielområdet. Nok har disse pristalsregulerede budgetter været et gode, men det er selvfølgelig et spørgsmål, om de har været gode nok. Det må nok erkendes, at en række forhold inden for de teknologiske og personelmæssige områder i forsvaret udvikler sig noget anderledes end de pristalsregulerede budgetter, hvorved der med tiden opstår mangler og skævheder, men disse problemer kan vi jo se nærmere på, når de bliver kortlagt ved de undersøgelser, forsvarsministeren har iværksat. Når undersøgelsesresultatet foreligger, vil venstre være interesseret i, at ministeren så hurtigt som muligt begynder de forberedende forhandlinger med henblik på en forlænget forsvarsordning efter 1. april 1981.

Jeg kan ikke lade være med også at udtrykke venstres håb om, at når denne forligsperiode er udløbet, da må et nyt forsvarsforlig være tilvejebragt på et lige så bredt grundlag som hidtil.

Venstre kan samtidig med disse bemærkninger tage forsvarsministerens redegørelse til efterretning.

Palle Simonsen (KF):

Der kan vist ikke herske megen tvivl om, hvilket formål kommunisterne har med den debat, vi fører her i dag. Vi befinder os i en situation, hvor der er stor og bred opbakning omkring udenrigs- og sikkerhedspolitikken, vi befinder os midt i en forligsperiode, hvor der vel kan være problemer med hensyn til at få forsvaret til at fungere inden for de økonomiske rammer, vi har, men hvor der er stabilitet, og hvor der er ro og enighed blandt de 5 partier, som har indgået forliget omkring den nuværende forsvarsordning. Der er derfor ikke noget grundlag for en debat om dansk forsvarspolitik på dette tidspunkt, og det kan kun opfattes som et forsøg

[Palle Simonsen]

fra kommunistisk side på at skabe mistillid til dansk forsvarspolitik.

Vi kan dog heldigvis allerede nu konstatere, at det er der intet grundlag for. Det var vi sådan set klar over på forhånd, men debatten indtil nu har klart dokumenteret, at det er der ingen baggrund for. Selv de mange statistiske oplysninger, selv de mange avisudklip, som hr. Karl Møller har fundet til debatten i dag, giver ikke mulighed for at antaste noget af den forsvarspolitik, som der er bred opbakning bag i dette folketing.

Hr. Karl Møller talte meget om de varme linjer her og dér. Hr. Karl Møller har i hvert fald én meget vigtig varm linje, og det er til den kilde, som er baggrunden for hele den sikkerhedspolitiske situation, vi befinder os i. Det var måske væsentligere, om hr. Karl Møller brugte sit krudt på den kilde end på en debat her i folketinget omkring dansk forsvarspolitik.

Når hr. Karl Møller vil give indtryk af, at NATO bliver en provokation over for Warszawa-pagten, er det måske nødvendigt også over for hr. Karl Møller at gøre gældende, hvorfor NATO egentlig er etableret. NATO er etableret med baggrund i den sikkerhedspolitiske situation, som blev skabt af Østlandene, af Rusland, efter anden verdenskrig. Når hr. Karl Møller tager en række statistikker frem vedrørende budgetter i Østlandene, i Warszawa-pagten, ja, så må vi nok konstatere, at det materiale, man får derfra, af en eller anden mærkelig grund ikke er særlig troværdigt; det er ikke særlig sikre oplysninger, vi har i forhold til de systemer, vi lever med i den vestlige verden. Men hr. Karl Møller fortæller jo heller ikke om, når han nævner, hvor meget der bruges i kroner og øre i Rusland, hvor meget russiske soldater får i løn i forhold til soldater i Danmark og i den vestlige verden som helhed. Hr. Karl Møller er ikke kommet med nogen opregninger af, hvor stor en del af militæruddgifterne i den vestlige verden der på grund af vores særlige system vedrører en lønkonto, i forhold til hvad man anvender i det østlige system.

Hr. Karl Møller har heller ikke givet os nogen som helst forklaring på den aktivitet, vi oplever i Østersøen. Jeg ved ikke, om hr. Karl Møller har forestillet sig, at vi bare uden videre skulle resignere i forhold til en øget aktivitet gennem de seneste år. Nu er vi

jo efterhånden mange her i folketinget, som er af den opfattelse, at vi skal gøre meget for at holde den gode tone i hævd, men jeg vil da godt sige, at ordet hykleri i forbindelse med hr. Karl Møllers ordførertale her i dag vist ikke overskrider grænsen for, hvad man kan sige fra dette tings talerstol.

Der er, som andre ordførere har været inde på, ikke noget grundlag for at gå ind i en dybere debat om dansk forsvarspolitik på nuværende tidspunkt, men der er måske grund til at slå nogle enkelte ting fast. For det første at vi har kunnet konstatere en øget tilslutning til dansk NATO-medlemskab blandt den danske befolkning. Vi skal tilbage til 1960'erne for at opleve en så høj procentuel tilslutning som den, den seneste gallupundersøgelse i Berlingske Tidende viste, nemlig at 57 pct. af den danske befolkning støtter NATO-medlemskabet.

Vi kan også konstatere, at dette NATO-medlemskab nu gennem 30 år har sikret freden i den vestlige verden. Det har dermed levet op til det primære i NATOs målsætning, nemlig at sikre freden.

Vi kan også konstatere, at diskussionen om langtidsprogrammerne i forbindelse med NATO-samarbejdet bidrager til at styrke NATO-solidariteten, og jeg forstår, at det ikke mindst er diskussionen om langtidsprogrammerne, der har inspireret kommunisterne til at tage en debat her i folketinget.

Fra vor side lægger vi vægt på udviklingen af arbejdet med langtidsprogrammerne, fordi det bidrager til at knytte dette system af frie, demokratiske lande nærmere sammen. Som ministeren har sagt det i sin tale, vil også jeg gerne understrege, at betingelsen for, at vi kan nå frem til den afspænding, som vi alle ønsker i denne fredselkende nation, er et militært forsvar af en vis styrke. Hvis vi ikke som udgangspunkt har en militær styrke, har vi ingen muligheder for at nå nogen realistiske resultater på afspændingsområdet. Derfor er både NATO-solidariteten og et effektivt dansk forsvar en væsentlig forudsætning for, at afspændingsbestræbelser i det lange løb kan give resultater.

Jeg synes også, man skal fastslå, at vi i dette folketing til trods for, at der er kommet stadig flere partier, og til trods for stor udskiftning blandt parlamentarikere stadig har en meget stor opslutning bag dansk forsvars-

[Palle Simonsen]

politik. Den forsvarsordning, som vi lever med i dag, er der kun 1/2 af folketingets medlemmer der har stemt imod. Der er formentlig ikke mange parlamenter, som kan opvise en tilsvarende oplutning bag en forsvarspolitik.

Vi kan også konstatere, at vi har fået et godt forsvar i det danske samfund, og når jeg siger det, er det, fordi vi undertiden bliver stillet over for spørgsmålet: kan dansk forsvarspolitik nytte? Jeg mener, det skal siges ganske klart, at det kan den. Med den uddannelse, der finder sted af personel i det danske forsvar, med de materieludskiftninger, som er sket under forsvarsordningen fra 1973 og under den nuværende ordning, er der efter vor opfattelse tale om en styrkelse af det danske forsvar, og der er tale om en øget stabilitet.

Men der er også problemer; der er også huller. Hr. Karl Møller var åbenbart meget oprørt over, at enkelte generaler havde udtalt sig om, at budgetrammen ikke slår til, men det er jo korrekt. Vi ved alle, at budgettet ikke er stort nok til at efterleve den målsætning, som vi som politikere har opstillet for det danske forsvar.

Det må være ganske klart, at uanset at det naturligvis er politikerne, der fastlægger målsætningen for forsvarspolitikken, har vi behov for at høre de råd, som eksperterne, i dette tilfælde generalerne, kan give politikerne. Det kan der ikke være noget som helst odiøst i, og disse råd håber jeg vi fortsat vil få, som vi får det fra alle andre eksperter i det almindelige offentlige system, uanset om det er på uddannelsesområdet, på miljøområdet eller på det socialpolitiske område. Der lytter vi gerne til eksperterne, og det gør vi naturligvis også på forsvarspolitikens område.

Den egentlige debat om, hvordan en kommende forsvarsordning skal se ud, kan vi naturligvis ikke gå ind på på nuværende tidspunkt. Vi må afvente resultaterne fra langtidsplanlægningsgruppen, men på den måde, som det arbejde er lagt til rette, synes jeg, at vi har god grund til at forvente, at vi får et godt analysemateriale, og at vi også får gode, konstruktive oplæg som udgangspunkt for debatten om en kommende forsvarsordning, der, som ministeren også har oplyst det i dag, formentlig kan starte, når vi kommer frem til slutningen af dette år.

Jeg tror, vi som politikere i den store del af det danske folketing, som slutter op om det danske forsvar, vil få en meget væsentlig opgave i det næste halvandet år i retning af at få det gjort klart over for befolkningen, hvilken situation det danske forsvar befinder sig i. Som forsvarsministeren har gjort det klart, vil en kommende forsvarsordning, hvis den skal være på samme niveau som i dag, blive dyrere. Det er en af de realiteter, som vi som politikere står med og skal skabe forståelse for. Vi kender også alle henstillingen fra NATO-regeringschefmødet om på baggrund af den sikkerhedspolitiske situation at forøge forsvarsbudgetterne med 3 pct. pr. år. Det er en anden realitet, som vi som politikere står med.

Det, der derfor bliver afgørende i den politiske diskussion om en kommende forsvarsordning, er, hvilken prioritering vi er i stand til og har vilje til at gennemføre i forhold til de øvrige offentlige sektorer. Det bliver ikke nogen let debat, men jeg tror også med baggrund i de oplysninger, jeg allerede har været inde på om den danske befolknings holdning, at vi vil få et godt grundlag for at holde fast – og det må vel være det, der er konklusionen – i et forsvar, som under alle omstændigheder er på det niveau, vi kender i dag.

Jeg skal til slut bare sige, at vi kan tage forsvarsministerens tale her i dag til efterretning. Vi bekræfter det forsvarsforlig, som vi lever med på nuværende tidspunkt. Vi er tilfreds med den måde, som det er ført ud i livet på, og med det samarbejde, der er partierne imellem, og vi er parat til at leve op til de krav, der vil blive stillet til os om øget økonomisk bidrag til det danske forsvar i forbindelse med de forhandlinger, som formentlig kan indledes i slutningen af 1979.

Bollmann (CD):

Af teksten til denne forespørgsel er det vanskeligt at se, hvad forespørgerne egentlig vil have ud af debatten, men når man så hører hr. Karl Møller her i dag og i øvrigt kender DKPs synspunkter, er der ikke megen tvivl tilbage. Det, DKP vil med hjælp fra visse andre partier, er at så mistillid til det danske forsvar og til vores samarbejde med NATO. Det er egentlig lidt uforståeligt, at DKP, som i hvert fald i visse spørgsmål er et

[Bollmann]

parti, der nogenlunde kan tage bestik af realiteter, ikke har set, at forsvarsviljen i dagens Danmark er stigende. Det kan ses på mange måder. Vi kan se det f. eks. i hjemmevernet, hvor tilslutningen gennem flere år har været stigende. Det kan ses i forskellige opinionsundersøgelser, hvor tilslutningen til NATO og dermed til det danske forsvar er større, end den har været i de seneste 15–20 år. Sidst, men ikke mindst, kan det ses, høres og føles i den debat, der foregår, og den behandling i øvrigt, som forsvarets personel får rundt omkring i samfundet. Som sagt er det derfor uforståeligt, at DKP vil forsøge at sætte splid mellem partier i et folketing, hvor kun 1/2 af medlemmerne er imod det nugældende forsvarsforlig.

Ordføreren har i sine indlæg været inde på en del ting, som efter CDs opfattelse i hovedsagen består af postulater. Jeg synes, det er groft, at et parti, der bl. a. i kraft af Danmarks tilknytning til NATO og i kraft af det danske forsvar har demokratiske rettigheder til at postulere, at Warszawapagtlandene og Sovjetunionen går forrest i nedrustningskapløbet, gør det på den måde, som det kom frem under hr. Karl Møllers indlæg. Selv om hr. Karl Møller har henvist til et utal af aviser, er det fantastisk, at han har fået den konklusion ud af det, som han har. Helt ærligt er der jo ingen, der tror på de postulater, som DKP kommer frem med.

Hr. Karl Møller var inde på en lang række detaljer, men jeg finder ikke, at kommentarer til dette efter vores opfattelse agitatoriske standardforedrag skal tage mere af folketingets tid.

Derimod er der selvfølgelig god grund til at se på, hvordan situationen er i dag, og hvordan forsvarets forhold skal tilrettelægges fremover, og det er det, forsvarsministeren kort, men klart har sagt i sin redegørelse.

Det er klart, at netop den forsvarsordning, som eksisterer i dag, og det flertal her i tinget, der står bag dette forlig, sikrer, at en forespørgsel som den, vi er i færd med i dag, ikke kan forårsage en forringelse af forsvarrets forhold. Dette forlig, som naturligvis ikke på alle områder er perfekt, skal jo fornyes i løbet af ca. to år, og forhandlingerne herom vil efter ministerens oplysninger blive påbegyndt inden for dette kalenderår.

Det er også rigtigt, at der har været udtalelser og indlæg i den offentlige debat, der

siger, at der mangler penge til materiel og personel i dag. På CDs vegne skal jeg da gerne erklære, at vi også er opmærksomme på de problemer, og at vi gerne vil være med til at stoppe de huller i forbindelse med de næste forhandlinger, som går forud for det næste forsvarsforlig.

I den forbindelse vil jeg gerne takke ministeren for hans bemærkninger om, at selv om forliget jo tager højde for pris- og lønstigninger, er der ikke automatisk taget højde for den teknologiske udvikling, der sker i samfundet, herunder også de økonomiske krav, der stilles til forsaret som følge af lovgivning på en række andre områder i samfundet.

Selv om centrum-demokraterne fra starten har sagt, at vi er 100 pct. eller mere for NATO og det danske forsvar, skal det ikke i dag lykkes for DKP at sætte splid imellem de partier, der bakker op bag det danske forsvar. Det er klart, vi skal have en lang og dybtgående diskussion af det danske forsvars fremtid, og det skal vi have, fordi et stort flertal af partier, herunder CD, er enige i, at NATO-medlemskabet og rimelige økonomiske forhold for forsaret simpelt hen er en forudsætning for, at et demokrati som det, vi ønsker, kan få lov at overleve i en tid, hvor der rundt i verden sker uhyggelige ting, som ikke mindst de lande, DKP sympatiserer med, har et mere eller mindre direkte ansvar for.

Jeg skal med disse bemærkninger slutte med en tak til forsvarsministeren for redegørelsen og sige, at vi fra CDs side med tilfredshed kan tage redegørelsen til efterretning.

Gert Petersen (SF):

Jeg vil tage som udgangspunkt, at der efter socialistisk folkepartis opfattelse ikke findes nogen engle på nogen af siderne i den internationale magtbalance. Vi mener ikke, at det er sådan, at der på den ene side er nogle, der er helt vilde med at ruste op, og på den anden side er nogle, der er helt vilde med at ruste ned. Vi er overbevist om, at der findes militærindustrielle komplekser, som har interesse i et højt militært rustningsniveau og udvikling af nye, ødelæggende våben, på begge sider af det internationale skel.

[Gert Petersen]

Men når det er sagt, vil jeg også understrege, at vi ikke kan acceptere, at man bruger alle mulige udflugter for at berettigg Danmarks deltagelse i den internationale kaprustning, der finder sted. Vi kan ikke acceptere, at man forvrider og forvrænger tallene for at få det, som i NATO opfattes som modpartens rustningsindsats, til at se endnu stærkere ud, end den faktisk er, og det synes jeg nok at der her i debatten har været adskillige eksempler på.

Hvis man ser nøjternt på det, tror jeg nok, man må erkende, at det alt andet lige er USA, som fører an i rustningskapløbet, og at det i langt højere grad er de mellemstore NATO-lande i forhold til de små Waszawapagtlande, der fører an i rustningskapløbet. Desværre må jeg sige, at også Danmark yder et bidrag til dette rustningskapløb; det kom til udtryk i den beslutning fra Washington-konferencen, som har været nævnt her et par gange, altså forsvarsministrenes møde sidste sommer. Vores opfattelse er, at en helt anden dansk politik ville være rimelig og berettiget og langt fornuftigere.

I forbindelse med denne forvriddning af tallene lagde jeg mærke til, at den socialdemokratiske ordfører fortalte os, at de sovjetiske militæruddgifter var af en ganske bestemt størrelse målt i forhold til bruttonationalproduktet. Det er de da også efter visse amerikanske opgivelser, efter CIAs opgivelser, og CIA forklarer, hvordan man har regnet det ud. Man har regnet det ud ud fra det princip, at det ville koste så meget i USA, hvis det var amerikanerne, der gennemførte denne oprustning; de påstår, at det er baggrunden for deres beregning. Men jeg synes, det hører med i billedet, at det svenske forskningsinstitut SIPRI kommer frem til helt andre og langt lavere tal for de sovjetiske rustningsudgifter, end det amerikanske CIA gør. Når man tænker på, hvordan CIA tidligere på egen hånd har »gennemført« en enorm sovjetisk oprustning – jeg tænker her på den sovjetiske raketoprustning fra 1959 til 1960, som ikke fandt sted, det opdagede man 5-6 år senere, men som i 1959-60 blev udskrevet af CIA til at være helt katastrofalt stor, og som dannede basis for Kennedys valgkamp, for nu måtte USA jo indhente Sovjetunionen – så må jeg egentlig sige, at jeg ser med større tillid på det neutrale institut SIPRIS tal,

end jeg ser på den amerikanske efterretnings-tjenestes tal.

Der er et andet eksempel, som jeg også synes skal frem. Den socialdemokratiske ordfører angiver nogle tal for, hvor meget forsvarsudgifterne i forskellige vestlige og Warszawapagtlande er i forhold til bruttonationalproduktet. Ja men det siger jo bare ikke ret meget om, hvor meget den enkelte stat rent faktisk, om jeg så må sige i kroner og øre, ofrer på militæret. For bruttonationalproduktet er jo for nogle lande meget stort: det danske bruttonationalprodukt er vitterlig beregnet pr. indbygger meget, meget stort – jeg tror, det er nr. 3 eller 4 i verdensmålestok – og det vil sige, vi kan holde en ret høj rustningsstandard, uden at det ses påfaldende på bruttonationalproduktet.

Jeg står her med den samme bog, hvorfra jeg er sikker på at hr. Poul Nielson har taget sine tal, nemlig det britiske internationale institut for strategiske studiers publikation for 1977-78, og her kan jeg læse på tallene, hvor meget hvert land ofrer pr. indbygger i militæruddgifter. Der viser det sig, at Danmark i 1977 pr. indbygger ofrede 217 dollars i militæruddgifter; det er mindre end Frankrig, som ofrede 256 dollars, og Tyskland, der ofrede 263 dollars pr. indbygger. Men det er mere end Canada, som kunne nøjes med 144 dollars, og Storbritannien, der kunne nøjes med 201 dollars. Men det er langt, langt mere end Czekoslovakiet, som nøjedes med 108 dollars pr. indbygger, Østtyskland 167 dollars, for slet ikke at tale om Polen med 70 dollars pr. indbygger, Ungarn med 56 dollars pr. indbygger og Rumænien med 38 dollars pr. indbygger. Rumænien ofrede 38 dollars pr. indbygger, og dette tal antastes ikke af det internationale institut, som i øvrigt accepterer CIA-tallene for Sovjetunionens vedkommende. Hvor Rumænien nøjedes med at ofre 38 dollars pr. indbygger i 1977, ofrede Danmark 217 dollars pr. indbygger.

Jeg synes nok, det siger noget om en slående forskel, og det er meget svært ud fra disse oplysninger at acceptere, at de mindre, østlige Warszawapagtlande – her har jeg holdt diskussionen USA-USSR udenfor – skulle være forud for os med hensyn til oprustning. Det forholder sig lige nøjagtig omvendt.

[Gert Petersen]

På samme måde er det en kendsgerning, at medens der i 1950'erne vitterlig var og også taltes meget om en kraftig Warszawapagtoverlegenhed, hvad angår landstyrkerne i Centraleuropa, blev der i løbet af 1960'erne skabt nogenlunde ligelighed gennem en NATO-indsats. I de diskussioner, som foregår, kommer der flere tal på bordet for øjeblikket, og det er lidt vanskeligt at afgøre, om det er den ene eller den anden part, der virkelig har overlegenheden. Det meste munder ud i, at hvis man modregner f. eks. antallet af tanks på den østlige side med de meget højt sofistikerede antitankvåben på den vestlige side, er der i realiteten noget, der nærmer sig en ligevægt; måske på dette område med en lille overvægt for den østlige side, til gengæld på andre områder med en stærk overvægt for den vestlige side.

Hvis vi så ser på de internationale aspekter, ser vi altså denne kaprustning, om hvilken FNs ekstraordinære generalforsamling for ikke så forfærdelig længe siden fastslog, at den i sig selv er en trussel mod menneskeheden. Uden hensyn til sikkerhedspolitiske betragtninger – og der er jo en tilbøjelighed til altid at undskyldte den med sikkerhedspolitiske betragtninger – kommer FNs generalforsamling enstemmigt, Danmark inklusive, til den konklusion, at denne kaprustning i sig selv er en trussel mod menneskeheden. Her må man nok sige, at kaprustningen har fået nogle vældige skub fremad på initiativ fra NATO og fra USA igennem de senere år. Jeg tror, man kan datere det til Carters overtagelse af magten i USA: denne overtagelse af magten har vitterlig betydet en vis tilbagevenden til den kolde krig, den har betydet en øget NATO-oprustning, den har betydet en voldsomt øget amerikansk oprustning på trods af Carters egne valgløfter, og den har også afsløret – men det har ikke omsat sig i beslutninger – en tendens, en lyst til at udvide NATOs virkeområde ud over det hidtidige, således som det især er kommet til udtryk i udtalelser fra general Alexander Haig, NATOs øverstkommanderende i Europa.

For at vende tilbage til det hjemlige må vi bare konstatere, at selv om Danmark i FN har stemt for en udtalelse, der stemplede kaprustningen som i sig selv og alt andet lige en trussel mod menneskeheden og et spild af ressourcer, forpligter vi os – og vi gjorde det, for at det ikke skulle være løgn, samtidig

med at vi stemte, som jeg lige refererede – til at sætte forsvarsudgifterne i vejret med 3 pct. i faste krone- og ørebeløb i de næste fem år.

Nu siger den socialdemokratiske ordfører godt nok, at det har vi ikke forpligtet os til. Ja men altså undskyld, jeg håber ikke, at den danske forsvarsminister, som er medunderskriver af communiquéet, skal stemples som en mand, der for med usandheder, og som man ikke kunne stole på, det vil da i hvert fald være beklageligt for ham. Det er jo ikke bare en tilfældig NATO-generalforsamling, der har udsendt det communiqué, det er faktisk forsvarsministrene inden for NATO-landene, der er fremkommet med denne erklæring.

Jeg vil gerne sammenligne med den holdning, som et land i Warszawapagten har indtaget og har kunnet indtage, selv om det selvfølgelig afstedkom en røffel fra stormagten i Warszawapagten – ligesom jeg er helt sikker på, at en anden dansk holdning ville afstedkomme en røffel fra stormagten i NATO – nemlig den holdning, som Rumænien har indtaget, hvor man fra rumænsk side har sagt: nu går den ikke længere, vi vil ikke længere deltage i spillet med de øgede militærudgifter, vi vil ikke længere deltage i oprustningsspiralen. Jeg synes, at man må – og det gør vi fra socialistisk folkeparti – hilse dette rumænske initiativ velkommen. Det er en modig og dristig tale, og det er en tale, som vi har savnet sidestykket til fra dansk side igennem mange, mange år. Det er en modig og dristig tale, fordi det helt åbenbart er en nødvendighed, at nogle lande tager initiativet til at bryde kaprustningens spiral. Hvis ikke det sker, vil den fortsætte, ikke i det uendelige, men indtil katastrofens tidspunkt.

Derfor vil jeg appellere til den danske regering om, at man følger det eksempel, som Rumænien har givet, nemlig at man over for den stormagt, som nu er den dominerende inden for NATO, meddeler det samme, som Rumænien har meddelt over for den stormagt, som er dominerende inden for Warszawapagten. Måske kan vi ikke gøre så meget i dette lille land med de kun 5 mill. indbyggere, men noget kan vi gøre, og dette kunne vi gøre, hvis der var vilje til det.

Ib Nørlund (DKP):

[Ib Nørlund]

Det var ikke noget særlig oplysende svar, forsvarsministeren kom med, og det forbavser mig selvfølgelig, for det sker jo på et tidspunkt, hvor en offentlig debat er begyndt om disse problemer og endda med ministerens, forsvarschefens og hjemmeværnshøjkommandens medvirken. I betragtning af, at alle de herrer har været i ilden i en offentlig debat, synes jeg nok, man kunne komme noget nærmere ind på tingene, end det skete. Jeg fik indtryk af, at forsvarsministeren har opholdt sig mest i den afdeling af sin ressort, hvor man beskæftiger sig med udlægning af røgslør og lignende camouflaforanstaltninger.

Vi har rejst denne debat, fordi vi mener, disse ting bør drøftes nu, fordi ellers ved vi meget vel, hvordan det går: så kommer man engang til efteråret eller næste år og stiller folk over for mere eller mindre fuldbyrdede kendsgerninger på områder, som jeg tror er vigtige.

Der bliver sagt, at oplægget fra planlægningsgruppen skal tage hensyn til de konsekvenser, som kan forudses at være gældende i 1980'erne, men faktisk er vi også med, hvad vi gør nu, med til at forme betingelserne i 1980'erne.

Hr. Poul Nielson talte om modighed. Jeg synes også, det var temmelig dristigt af ham at omgå alle de problemer, som han ved beskæftiger mange mennesker her i landet, ikke mindst folk fra SV-regeringens interesseområde, om jeg så må sige, som jo får pebet ind i ørerne om nødvendigheden af sparsommelighed både her og dér, så det kniber og piber, og så komme her, som jeg skal komme ind på, med et program, som ganske tydeligt viser, at her skal ikke spares, her bliver der punget ud.

Hr. Kristen Østergaard ville feje det til side med at sige, at her var tale om detailspørgsmål. Det synes jeg er temmelig groft over for disse ganske antagelige udgifter og de andre perspektiver, som kan ligge i de problemer, vi her har med at gøre.

Hr. Palle Simonsen førte sig mere martialske frem og slog på skjolde og sagde, hvad han plejer at sige, hvorefter han kom med nogle ærerørige betragtninger på grund af mangel på argumenter.

Hr. Bollmann så mest af alt denne forespørgselsdebat som en trussel mod CDs medvirken sammen med visse andre partier i et forlig. Jeg kan sige, det faktisk ikke er det,

der har bekymret os mest, da vi rejste denne forespørgsel.

Det, der i hvert fald klart fremgår af ministerens svar, er, at man på det militære område fra regeringens side er klar til at åbne pengepungen yderligere i forhold til det, man gør nu. Men det ville være rart, om forsvarsministeren så prøvede bare sådan antydningssvis at sige, hvor meget mere man vil give, om der ikke er en ramme, sådan bare nogenlunde, så vi kan vide, hvad det er, vi har at gøre med her. Men det forskånede han offentligheden for; jeg håber, vi bagefter får interessante oplysninger frem.

Der var engang, hvor socialdemokratiske forsvarsministre kaldte sig afrustningsministre, men den skæbne skal nok ikke vederfares den nuværende. Nej, her kommer man med tale om, at der skal ske budgetregulering, der skal tages hensyn til, at sagerne bliver dyrere med den nye teknik, og der bliver også åbent sagt, at der her er tale om øgede økonomiske midler, og det var det, der gjorde hr. Palle Simonsen så glad, så glad.

Der bliver også sagt noget om, at der er tale om at beskæftige sig med alternativer til den nuværende forsvarsordning, og det ville da også være meget passende sådan lige at antyde, hvad det drejede sig om. Drejer det sig om de spørgsmål, som hr. Knud Damgaard rejste i sommer om, at forsvarsordningen skulle lægges om til, at man koncentrerer alle kræfter om en enkelt våbenart, hvilket jo indebærer, at de andre våbenarter skulle være fuldstændig integrerede i NATO-forsvaret? Det kunne nu være rart for de pågældende at vide, om det er den slags alternativer, man fortsat beskæftiger sig med.

Men det, som man beskæftiger sig meget lidt med, er afrustningsbestrebelse som alternativ. På det område kan det retteligt siges, at aktivitetsniveauet er for lavt, som forsvarsministeren ellers udtrykker sig. Som jeg tidligere har haft lejlighed til at gøre opmærksom på herinde, er det en sag, hvor det afgørende tidspunkt for, om det skal gå den ene eller den anden vej, netop er denne overgangsfase, hvori vi befinder os. Derfor er det så uhyre vigtigt, at man kan foretage nogle skridt i retning af at dreje udviklingen fra den ene opspænding efter den anden til en fremadskridende afspændings- og afrustningsudvikling.

[Ib Nørlund]

I den forbindelse vil jeg, så meget mere som det jo også bliver sagt, at det alt sammen må ses i den udenrigspolitiske sammenhæng, på ny fremhæve de muligheder, der ligger i at gribe det initiativ, som Finlands præsident, Kekkonen, har taget med hensyn til at erklære Norden som atomfri zone. Da det ikke synes at være gået ind forrige gang, vil jeg gerne gentage, at det, der ligger i dette, er noget nyt også i forhold til diskussionen i 1960'erne, nemlig at det at blive anerkendt som atomfri zone ikke alene betyder, at man ikke selv har stationeret atomvåben, men også, at man får internationale garantier for at være et område, hvorimod der ikke kan anvendes atomvåben. Så kan man sige, det ikke giver nogen evig garanti osv. osv., men det er i hvert fald netop skridt af den art, som kan fremme en udvikling i retning af afspænding og give afrustningen passende muligheder, så meget mere som man jo også dér beskæftiger sig med den allermest moderne teknik.

Da jeg sidst drog disse tanker frem, gav udenrigsministeren mig det svar, at en sådan ordning ville forstyrre ligevægten i Norden. Hvordan i alverden vil man begrunde det? Der bliver ikke placeret våben, der ikke findes i forvejen. Man siger selv udtrykkeligt, at man ikke vil anbringe atomvåben på dansk område, og man får ydermere en garanti for, at der ikke kan anvendes atomvåben mod denne del af jordkloden. Hvordan i alverden skulle det kunne udlægges, som om ligevægten blev forstyrret?

Hr. Arentoft talte om, at man ikke kunne flytte Danmark. Nej, men man kunne faktisk godt bruge Danmarks geografiske position til at udnytte de muligheder for at fremme en afspændingsproces, som man altid nu ser så flot bort fra. Det, som man derimod har gjort, er, at man har flyttet NATO ind i Danmark, og det er det, der skaber de ekstra vanskeligheder, som var overflødige.

Men jeg synes, der er særlig grund til at fastholde dette med ligevægten, som udenrigsministeren talte om, i den nuværende situation, hvor man altså lader sig slæbe med af den almindelige NATO-oprøstningspolitik, og det er på det område, som kortelig er berørt i ministerens redegørelse, men som ikke har fået den afgørende plads i diskussionen, som jeg synes den må have, nemlig det, der kaldes forberedelse til at modtage fremmede

styrker, som indbefatter stationering af, hvad man kalder svært materiel, som i hele sin militære opbygning faktisk er oprettelse af baser lige minus de tropper, som man vil kalde til. Man forbeholder sig endda at kunne indkalde disse fremmede tropper, når man vil erklære en bestemt situation for spændt, eller hvad det nu hedder i fagsproget. Ja men hvor langt er man så fra virkelig at have oprettet baser på den egentlige del af Danmarks territorium – jeg taler jo ikke om Grønland her, den side af sagen kender vi?

Det er der så meget mere grund til at lægge vægt på, som der i situationen om hr. Knud Damgaard's militære planer både fra hans egen og fra Aktuelt's side på daværende tidspunkt blev sagt, at der i virkeligheden ikke rigtig er nogen grænse mellem fremmede tropper eller ikke fremmede tropper, for de kan alligevel kaldes til meget hurtigt osv.

Jeg gør opmærksom på, at man ved at glide ind på sådanne veje jo også udenrigspolitisk placerer Danmark på en ny måde i forhold til nu. Hidtil har det været erklæret dansk politik at sørge for, at man ikke fik placeret baser og fremmede tropper på dansk jord, også atomvåben, men i det øjeblik man skrider til disse forberedelseskomiteer, eller hvad man vil kalde det, er man da sandelig med til at forrykke den militære balance i Norden, og det kan ikke harmonere med de erklæringer, som er givet på andre områder.

Derfor synes jeg, at det er nødvendigt, at forsvarsministeren ved denne lejlighed også herfra giver forsikringer, som kan støtte, at det forhindres, at der oprettes noget, der ligner fremmede baser, på dansk territorium. Det er så meget vigtigere, som det altså åbenbart er et hovedpunkt i de planlægningsovervejelser, man går og tumler med.

Ministeren siger et sted, at en passende militær styrke er nødvendig for afspændingen, eller noget i den retning. Men den slags udtalelser er jo ikke synderlig meget værd, for selvfølgelig er en passende militær styrke passende. Jeg kunne lige så godt sige, at en passende afrustning er nødvendig for afspændingen; det ville være lige så intelligent som ministerens formulering. Men det helt afgørende er, at man også i de planlægningsforberedelser, som foregår nu, indkalkulerer, hvad man vil være i stand til at gøre for at fremme den internationale afspændingsproces, og det gør man sandelig ikke på den må-

[Ib Nørlund]

de, som man gjorde i USA i sommer, hvor man den ene dag var til festmøde i FNs af-rustningsforsamling for så den næste at godkende en plan om en stadig langtrækkende oprustning for hele NATO-systemet.

Niels Helveg Petersen (RV):

Hr. Ib Nørlund interesserede sig jo for, hvad passende egentlig kunne betyde. Jeg vil begynde med at sige, at jeg synes, hr. Karl Møllers indlæg i dag var helt upassende ensidigt.

Det forsvarsforlig, vi har indgået, løber jo til 1981. Det radikale venstre har ikke stemt for det forlig. Vi fandt det ud fra en række synspunkter forkert at binde vor forsvarspolitik i så lang en periode. På det seneste er det, som om forsvarsministeren lufter en vis forsigtig utryghed over for de lange forlig. Han påpeger en række ulemper ved at indgå langvarige forsvarsforlig. Jeg vil gerne spørge ministeren, om det er rigtigt forstået, at det efter ministerens opfattelse medfører en for stor stivhed i forsvarsplanlægningen, at man således lægger sig fast for flere år ad gangen.

Men som sagt, nu ligger styrkemålene fast, budgetrammerne ligger fast, og det er der et tordnende flertal for her i folketinget, inklusive det tidligere telefonsvarerparti, og denne fasthed i planlægningen er altså gældende, ganske uanset hvilken udenrigspolitisk udvikling vi vel kan komme ud for.

Det egentlige problem for Danmark i dets militærpolitik, hvis jeg må bruge det udtryk, er, at der produceres stadig mere raffinerede våben og våbensystemer, som får en kortere og kortere levetid, og som skal købes til stadig højere priser; hver ny generation af våben er dyrere end den foregående. Denne udvikling forsvares af alle deltagere uden undtagelse med, at det er nødvendigt for sikkerhedens skyld.

Efter radikal opfattelse er dette verdens største, dyreste og mest skæbnesvangre illusionsnummer. Med hvert nyt raffinement, med enhver forøgelse af ødelæggelsesevnen forringes vor sikkerhed og andres sikkerhed. Med enhver ny forøgelse af rustningsudgifterne drænes verdens samlede ressourcer for den vigtigste opgave, menneskeheden står over for, nemlig at forbedre levevilkårene for den nødlidende del af menneskeheden, og det er jo desværre størsteparten. Der er et

skrigende behov for at overføre midler fra kaprustningen til udviklingsformål.

Denne våbentekniske udvikling rejser især problemer for et lille land. Vi stilles over for bestandig øgede krav til anskaffelse af nyt, stadig mere kostbart materiel. Forsvarsministeren var inde på det. Han sagde ligeud: vi kan vente øgede krav om nyt, kostbart materiel. Hvor langt skal og kan egentlig et lille land gå med i denne udvikling med mening? I hvilket omfang skal vi bare uden videre acceptere denne rustningspolitik uden ende til stadig større omkostninger?

Forsvarsministeren slog fast, at Danmark ikke havde indgået nogen forpligtelse til at forøge sine forsvarsbudgetter med de tre pct. Danmark havde ikke indgået denne forpligtelse; Danmark havde taget forbehold. Jeg vil gerne godkende, at det forholder sig sådan. Men samtidig siger ministeren dog, når det drejer sig om selve sagen, at der bliver behov for øgede udgifter. Man har altså taget et formelt forbehold, men ministeren indligger sig alligevel i tankegangen og går ind på, at der bliver behov for en forøgelse af udgifterne til vort materiel efter 1981.

Dette er ud fra flere synspunkter ikke acceptabelt. Det medfører stigende økonomiske belastninger og som noget nyt på det seneste en risiko for, at Danmark i stigende grad inddrages i kredsen af våbenproducerende lande. Forsvarsordningen ligger fast, men vores våbenpolitik gør det ikke.

Det radikale venstre ønsker ikke, at Danmark i større og større omfang skal inddrages i våbenfabrikation, hvad enten det er som medproducent eller på andre måder. Det medfører farlige bindinger politisk set, og det er til syvende og sidst også en forkert industri- og erhvervs politik.

Som medproducent af våbensystemer kan Danmark få overladt at producere visse stumper. Nogle af dem kan være avancerede, men de fleste er det næppe. Men under alle omstændigheder forholder det sig sådan, at det egentlige udviklingsarbejde er foregået, år før Danmark producerer, år før vi kommer ind i billedet, og er foregået i andre lande, først og fremmest i USA. Det bliver aldrig set fra et industrielt synspunkt en sund produktion, og det er heller ikke en sund eksport. Våbenhandel er ikke fri handel. Den er bestemt af politiske hensyn, undergivet ændringer i politiske forhold og derfor usæd-

[Niels Hølvæg Petersen]

vanlig sårbar, ustabil og udenrigspolitisk vanskelig.

Vi er bekymrede over den udvikling, der er indledt på dette område, og det radikale venstre vil bekæmpe den udvikling.

Der er bebudet nye forhandlinger i 1979, der skal føre frem til et nyt forsvarsforlig fra 1981, og vi bliver gjort bekendt med, at der i forsvarsministeriet, som der også bør, foregår en langtidsplanlægning for, hvordan dansk forsvar skal se ud i 1980'erne. Det er der sådan set ikke noget at sige til; man kan vel ligefrem sige, det er en embedspligt at forsøge at gøre noget sådant.

Men over for dette har vi i det radikale venstre en frygt, og det er, at disse overvejelser bliver for snævert militære, at der ikke i tilstrækkelig grad inddrages bredere overvejelse om udenrigspolitikken og den udenrigspolitiske udvikling, for til syvende og sidst er det jo dog de udenrigspolitiske vurderinger og forsvarets indplacering i den samlede udenrigspolitik, som må være afgørende.

Vi mener, der er behov for en ajourføring af det arbejde, der blev udført af Seidenfadenudvalget, som blev ført frem, jeg tror til 1971, og som rummer en fortræffelig gennemgang af problemer og problemstillinger i dansk udenrigspolitik og sikkerhedspolitik i denne periode. Disse rapporter er stadig god læsning, stadig godt kildemateriale. Men de standser på et tidspunkt, og derefter er der et hul. Jeg vil derfor opfordre regeringen til, at man går ind i tanken om at videreføre disse overvejelser, også således at der kan være et udenrigspolitisk grundlag for fornyelsen af forsvarsforliget og gennemførelsen af vor forsvarspolitik i 1980'erne.

Vi har den opfattelse, at der fra dansk side gøres for lidt på afrustningssiden, at de fredspolitiske bestræbelser ikke er systematiske nok i Danmark, og at der ikke sættes ressourcer nok ind på det. Der er en række bestræbelser i gang om begrænsning af strategiske konventionelle våben, og der er sikkerhedskonferencen, som jo starter igen i 1980.

Det viser sig, jeg har mere tid, så jeg kan nå i ro og mag, men forhåbentlig da med så meget større vægt, at opfordre regeringen til, at man sætter flere ressourcer ind på det afrustningspolitiske, fredspolitiske arbejde, gør hvad man kan diplomatisk og ved at sætte personel ind for, at Danmark kan hævde sig

i dette arbejde og yde en konstruktiv indsats. Jeg vil ikke sige, man ikke har gjort det og ikke har forsøgt det; min påstand er, at man ikke har gjort det systematisk nok, og at man har ikke sat ressourcer nok af til det.

Honoré (KrF):

Den danske forsvarspolitik er nødvendig-gjort af en militær trussel fra Sovjetunionen som leder af Warszawapagten, en trussel, der retter sig imod Vesteuropa og herunder mod Danmark som en del af dette Vesteuropa.

Denne trussel viser sig gennem størrelsen og arten af Warszawapagtens militære opbygning, og her kunne man bl. a. nævne opbygningen af den sovjetiske flåde. Den viser sig også ved de resultatløse forhandlinger om styrkereduktioner i Wien, og endelig kan man stille spørgsmålet, om det ikke er sådan, at militarisme i grunden er en indre nødvendighed for Sovjetunionen bl. a. som et middel til at kontrollere, disciplinere befolkningen, holde sammen på den, ved at foregøgle denne af styret vanrøgtede befolkning, at dets eksistens er truet militært af dets naboer. Det er jo sådan, at Sovjetunionens politik på næsten alle områder har været noget af en fiasko, men at der er nogle punkter, hvor Sovjetunionen har kunnet hævde sig: der er sport, der er rumforskning, der er etableringen af politistaten og endelig det militære område, hvor man jo virkelig har kunnet og stadig kan imponere omverdenen.

Hr. Karl Møllers indlæg var et angreb på ønsket om at forsvare sig imod denne trussel fra Sovjetunionen. Hr. Karl Møller optrådte, synes jeg, i for høj grad som en slags advokat for Warszawapagtens synspunkter, herunder altså også for den i Warszawapagten indbyggede trussel imod Danmark og Vesteuropa.

Danmarks forsvar er et led i et samlet forsvar af Vesteuropa, og derfor er omfanget og arten af Danmarks forsvar ikke blot et spørgsmål om nationalt forgodtbefindende, i hvert fald ikke ud fra en etisk vurdering, det må også være et spørgsmål om, hvorvidt vi fra lovgivningsmagts side virkelig ærligt prøver på at leve op til dette samarbejdes krav. Det må også indgå i overvejelserne, når vi skal til at fastlægge en kommende forsvarsordning, når det gamle forsvarsforlig – lad os kalde det det – udløber i 1981.

[Honoré]

Forsvarsministeren har igangsat et planlægningsarbejde, og det skal munde ud i et oplæg til en forsvarsordning, der skal gælde efter 1. april 1981, og det er klart, at den egentlige politiske diskussion om en sådan ny forsvarsordning først kan komme i gang, når dette oplæg fra forsvarsministeren foreligger.

Der er én ting, jeg gerne vil fremdrage fra forsvarsministerens redegørelse, og det er det sted, hvor forsvarsministeren i sin omtale af langtidsprogrammet nævner betydningen af, at vi i Danmark forbereder modtagelsen af allierede forstærkninger. Det er nogle rimelige betragtninger, ministeren giver udtryk for, men jeg vil alligevel advare, hvis vi får en tendens herhjemme i debatten til at gøre forstærkningsplanerne til en slags forsvarspolitisk sovepude.

Vi har en tilbøjelighed til på flere områder at vente mirakler fra udlandet. Det har vi set i den økonomiske politik, hvor det var udlandet, der skulle hjælpe os ud af kniben ved at købe noget mere osv., de rige lande med betalingsbalanceoverskud, der skulle være en slags lokomotiv, og så fik vi konvojteorier; men i hvert fald var tankegangen, at vi ikke selv kan, udlandet må hjælpe os. Det er jeg også bange for vi kan være tilbøjelige til på det forsvarspolitiske område: denne tro på den gode, rare julemand, der skal komme med sin sæk af alle mulige gode ting til os fra udlandet, også i en sikkerhedspolitisk vanskelig situation eller i en eventuel krigssituation.

Allierede forstærkninger, allierede tropper i tilstrækkelige mængder vil være lang tid om at nå frem. Hvis de skal komme fra den anden side af Atlanterhavet, vil det vare lang tid. Rejsen er meget lang og usikker. Hvor mange når overhovedet frem, kan man spørge. De vil jo også kun komme, hvis de ved, at det er NATO-soldater og ikke russere eller østtyskere, der står og tager imod dem i havnene eller på flyvepladserne.

Derfor skal den mest nærliggende forstærkning af det danske forsvar ikke komme fra canadiske, amerikanske eller engelske, eller hvad ved jeg, soldater, den skal komme fra danske soldater, folk, der ikke har så langt at skulle tage for at kunne bidrage til forsvar af dansk område.

Det forudsætter en anden ting, nemlig at vi har en tilstrækkelig mobiliseringsstyrke.

Jeg har i et spørgsmål til forsvarsministeren – jeg tror, det var sidste år – påpeget dette problem med hensyn til felthærens reserver. Jeg håber, at vi under de forsvarspolitiske drøftelser, der kommer i gang fra efteråret, kan se noget på forstærkningsproblemerne også under det synspunkt, at det er danskere, der skal forstærke det danske forsvar, den danske mobiliseringsstyrke altså. Jeg vil dér henvise til Norges eksempel, idet Norge har en betydelig større mobiliseringsstyrke, end Danmark har.

Inden jeg slutter disse overvejelser, vil jeg også på kristeligt folkepartis vegne takke ministeren for redegørelsen, som vi tager til efterretning.

Lis Starcke (DR):

Så fik vi også i år, ligesom det var tilfældet i 1977, en forespørgselsdebat om forsvaret, før der fra regeringen foreligger noget forslag, hvorfor vi er uden tal på personel og uden tal eller priser på materiel. Følgelig må det hovedsagelig blive en teoretisk og principiel debat, højst med nogle argumenter for eller imod påstande fra avisartikler, men uden at have noget skriftligt om regeringens militærpolitiske planer, mens indlæggene udarbejdes. Det er selvfølgelig en kritik af DKP, som her har bedt om at få den forespørgsel på nuværende tidspunkt. I 1977 var det VS, SF og DKP, der sammen kom med en forespørgsel på et alt for tidligt tidspunkt.

Det synes mig meget utilfredsstillende at skulle debattere på denne baggrund. Det bliver let til en kamp imod vejrmøller, som måske skal anbringes helt andre steder, end vi formodede. Forsvarsministerens planlægning og oplæg til forsvarsordningen 1981 er interessant, men den er også teoretisk, indeholder, som jeg sagde før, ikke tal. Derfor egner den sig ikke til en drøftelse her i tinget, før den udfyldes med de praktiske oplysninger.

Partiernes rent principielle holdning til forsvaret kender vi efterhånden, så heller ikke her er der rigtig noget at tage fat på. Jeg tror, det gælder os alle, uanset hvilket parti vi tilhører, at vi helst ser Øst-Vestdrøftelserne om afspænding og nedrustning genoptaget snarest, hvilket NATO-udenrigsministrene da også gav udtryk for på deres møde i begyndelsen af december 1978.

[Lis Starcke]

Retsforbundet mener ikke, at blokpolitikken i det lange løb er ideel til at betrygge verdensfreden. Vi kan godt dele bekymringerne for kaprustningerne. Vi så egentlig gerne, at det var FN, der blev gjort til en verdensmyndighed med alle nødvendige beføjelser og magtmidler til at opretholde og sikre fred i verden, men det ser jo ikke ud til, at det ligger lige rundt om hjørnet, og indtil da må vort sikkerhedsproblem løses på anden måde. Denne anden måde er i dag NATO for Danmark med opslutning fra 57 pct. af den danske befolkning.

Inden for NATO må Danmark naturligvis opfylde sine forpligtelser, men det behøver ikke at betyde, at vi ikke skal se kritisk på de forslag af forskellig slags, der kommer både fra de øvrige NATO-lande og fra vor egen forsvarsstab, forsvars- og udenrigsministeriet; at opfylde sine forpligtelser betyder ikke at gå med til hvad som helst. Et forsvarsbudget skal have sin rimelighed – der skal også være penge til andre ting – og man skal tænke sig godt om, når man vil lave en forsvarsordning, der skal gælde i 8 år. Der kan let øses oceaner af penge ud derpå; ikke mindst ved vi, at det tekniske apparatur til et tidssvarende forsvar er meget bekosteligt, og at en del af det hurtigt forældes.

Her vil jeg lige i parentes bemærke, at retsforbundet var kritisk over for anskaffelsen af de mange F-16 fly og også bange for, at forældelsesprincippet kunne komme til at gøre sig gældende dér.

Men når vi har sagt det, må vi også sige, at det altid vil falde i politikernes lod, at det er dem, der skal holde igen, ligesom det er fuldt ud naturligt for hvert af værnene, at de påpeger de forbedringer, som de finder absolut påkrævet netop i deres gren af forsvaret.

Atlantpagtens nye flyradarvarslings med anskaffelse af 18 Boeing 707 fly, der skal indrettes til flyvende radarstationer, forstår jeg at forsvarsministeren er gået med til på forventet efterbevilling fra finansudvalget, ligesom forsvarsministeren mangler folketingets accept deraf. Det synes mig at være en lidt bagvendt orden at tage beslutningerne i.

Når det er sagt, kan jeg godt sige, at deltagelsen i den nye flyradarvarslings ikke er særlig dyr for Danmark: det kommer til at dreje sig om 300 mill. kr. over en 10 års periode, 170 mill. kr. i anskaffelse og 11 mill. kr. i drift pr. år samt 100 mill. kr. til at moderni-

sere de gamle danske kystradarvarslingsstationer, og dér er det, man får et tilskud, nemlig fra et særligt NATO-fond på 80 mill. kr., sådan at det kun bliver de 20 mill. kr., Danmark kommer til at betale af det. Vi kan udmærket se, at det er en vigtig ting, at flyene kan holde øje med militære operationer langt ind i Sovjet uden at overskride grænserne, og at man derved får lejlighed til at give NATO-landene en længere frist i tilfælde af et angreb. Derfor er det meget muligt, at det er fornuftige dispositioner, men det er her i folketinget, den endelige beslutning om, hvorvidt vi kan gå med hertil, skal tages.

Vi lægger i retsforbundet stor vægt på, at NATO er en defensiv pagt, at det er en defensiv pagt, vi har indgået og er medlem af.

Derfor er vi også tilfredse med, at hr. Lasse Budtz i en artikel i Aktuelt den 3. januar d.å. advarende siger, at NATO skal holde sig på måtten, og det er general Haig, NATO-chefen, som har givet anledning til visse spekulationer ved at sige, at det er vigtigt, at NATO erkender, at der ikke kan være nogen sikkerhed i NATO-landenes område, hvis vi fortsat ignorerer de aktiviteter, der foregår uden for alliancens konkrete forsvarsområde. Hr. Lasse Budtz siger videre i artiklen, at det er meget vigtigt at konstatere, at der ikke i NATO-landenes regeringer kan spores bare tendenser til ønsker om en udvidelse af ansvarsområdet. En udvidelse af NATOs ansvarsområde, siger hr. Lasse Budtz videre, ville være ødelæggende for den folkelige forståelse af NATO og derfor i realiteten skadelig for afspændingen. Jeg håber og tror, at denne mening også er regeringens.

Chefen for forsvarsstaben, generalløjtnant G. K. Kristensen, der også har været nævnt tidligere i debatten, skriver i en artikel i Politiken den 14. januar 1979, at forsvarets opgave er at bevare freden, og ligeledes, at NATO-landenes primære interesse er at forhindre krigen og samtidig at sikre bevarelsen af borgernes frihed og demokratiske rettigheder i de vestlige lande. Disse ting vil retsforbundet gerne sætte en tyk streg under.

Generalen peger på de historiske erfaringer, ikke mindst fra optakten til udbruddet af den anden verdenskrig, hvor man så, at krig ikke forhindres gennem svaghed og splittelse hos de defensivt indstillede, men gennem sammenhold og styrke. Dér er det, man har lidt svært ved at blive enige i de forskellige

[Lis Starcke]

partier, for nogle mennesker har jo den mentalitet, at de er noget mildere indstillet end andre. Andre siger: det nytter ikke, først hvis vi har en vis styrke, er det muligt at få en samtale i gang mellem Øst og Vest, kun da er det muligt at bevare den balance, som har bevaret freden så længe.

Her er det så, at den forøgede aktivitet i Middelhavet og i Østersøen fra Sovjets side har bevirket, at de vestlige lande føler, at de står over for en offensiv og militært stærk stormagt, og at de i NATO-samarbejdet finder den nødvendige styrke til at holde de tendenser i ave. Men der gøres udtrykkeligt opmærksom på inden for NATO, at man samtidig søger tilnærmelser på nedrustningsområdet, og også ved NATO-topmødet den 30.-31. maj udtalte man fra NATOs side rosende, at Sovjet havde prøvet en tilnærmelse. Det håber vi at de vil fortsætte med, så vi kan nå videre på det område. Det er det, der er bred enighed om både inden for NATO og også inden for de forskellige partier her i Danmark.

Generalen peger på vigtigheden af, at NATO fastholder den relative militære balance, ikke mindst på det konventionelle område, fordi stormagterne er bange for den fuldstændige atomkrig, som kan betyde den fuldstændige udslættelse. Netop derfor kan det have betydning, at man også står stærkt på det konventionelle område.

Vi er fra retsforbundets side tilfredse med, at der er indført soldaterløn – nu går jeg tilbage til det danske forsvar. Det har vi foreslået for mange år siden, og vi er glade for, at den er kommet, men endnu mangler vi efter vor mening fuld frivillighed inden for forsvaret. Det ønsker vi både af hensyn til den enkeltes personlige frihed, af hensyn til samfundsøkonomien og af hensyn til forsvarets effektivitet.

Med frivillighed ville militærnægterproblemerne også forsvinde. Indtil da ønsker vi ligestilling mellem militærnægterne og de øvrige værnepligtige, og det har vi da også stillet forslag om her. Vi ønsker denne ligestilling, både hvad tjenestetid og aflønning angår.

Retsforbundet er tilhænger af et enhedsforsvar og ser måske i forsvarsministerens redegørelse en bevægelse i den retning.

Også jeg vil gerne sige tak for forsvarsministerens redegørelse, som er rolig og nøg-

tern, om end den ikke giver så mange praktiske oplysninger. Den er næsten mere en understregning af, at forsvarsministeren er godt tilfreds med det forlig, der findes, og egentlig ønsker at fortsætte nogenlunde på samme linje.

Men når jeg har sagt det, vil jeg gerne rose ham for i hvert fald den vending, der kommer lige henimod slutningen: »Det videre arbejde omfatter naturligvis en undersøgelse af de muligheder, som en uændret budgetramme kan give forsvaret fremover,« – så kommer ganske vist tilføjelsen – »men som jeg lige har nævnt, vil en uændret videreførelse af budgetrammerne uundgåeligt medføre betydelige konsekvenser, for så vidt angår forsvarets nugældende ordning.« Dermed er jo med det samme sagt, at vi ikke kan holde budgetrammen. Jeg synes bare, det er en fornuftig ting, at man går ud fra det, at man naturligvis undersøger det. Det kan være, man kan vise lidt mere tilbageholdenhed på den måde, for også vi i retsforbundet forstår, at den teknologiske udvikling har bevirket fordyrelser på områder, som man ikke tog i betragtning eller måske ikke helt kunne kende rækkevidden af, da forsvarsforliget blev indgået.

Kurt Hansen (VS):

I den finanslov, som den amerikanske kongres netop har gennemført, er der nedskæringer over en bank på det sociale område og på det uddannelsesmæssige område, og den amerikanske befolkning vil også opleve, at fødevarerpriserne vil stige voldsomt. Men der er naturligvis ét område, som ikke bare går fri, men som får 3 pct. oven i hatten, og det er militarismen. Det er simpelt hen her, der skal bevilges nye ekstra milliarder, så man kan fremme sine imperialistiske interesser fra USAs side rundt omkring i hele verden.

Som det forholder sig med økonomien omkring militarismen i USA, forholder det sig også i Danmark. Vi oplever tilsvarende nedskæringer her som i USA, og vi oplever, at vi har fået en forsvarsordning, som man fra NATO-hovedkvarteret er godt tilfreds med. I den er indbygget en særdeles favorabel dyrtidsregulering, som faktisk giver 100 pct. Jo, man kan sige, at NATO-bosserne har god grund til at være tilfredse.

[Kurt Hansen]

Hvis man skal vurdere de to stormagter, de to supermagter, er alle vist klar over, at VS ikke hører til dem, der nærer en urokkelig tiltro til Sovjets fredelige hensigter. Vi mener, at invasionen i Ungarn i 1956 og i Tjekkoslaviet i 1968 har talt deres tydelige sprog, men jeg mener faktisk, at USA udgør en alvorligere trussel mod Danmark. Det, der er tale om, er, at de to supermagter har opdelt verden imellem sig, som vi senest har set det i forbindelse med Helsingforsaftalerne og Beogradkonferencen.

Militærpagterne NATO og Warszawapagten bruges af de to supermagter til at fastholde deres overherredømme, normalt i forståelse med de enkelte mindre landes regeringer. Men i konfliktsituationer kan militærpagterne udnyttes af supermagterne, som det f. eks. skete i Tjekkoslaviet i 1968.

Den russiske invasion startede som en militærmanøvre, der kunne retfærdiggøres med henvisning til Warszawapagten. Amerikanerne har ganske de samme muligheder, hvis det skulle gå så galt, at de fandt det nødvendigt i forhold til et NATO-land.

Så længe den danske regering opretholder NATO-medlemskabet og ser det som sin fornemste opgave at administrere et kapitalistisk samfund, er der selvsagt fred og ingen fare, men hvad gør amerikanerne den dag, vi faktisk vil forlade NATO, for slet ikke at tale om den dag, vi agter at sige farvel til kapitalismen?

Den officielle begrundelse for oprettelsen af NATO var truslen fra Sovjetunionen. Der er ikke meget, der tyder på, at denne trussel i forhold til de kapitalistiske lande nogen sinde har været en realitet. Men under den kolde krig lykkedes det især i USA, men også i Vesteuropa, at få mange til at tro på, at der var en overhængende fare for et angreb fra Øst, og vi har også set, hvordan en af koldkrigerne, en af NATOs inddæmningsstrateger, nemlig George Kennan, senere har udtalt herom: »Jeg har aldrig ment, at Sovjetregeringen efter 1945 på noget tidspunkt ønskede en verdenskrig eller af nogen anden fornuftsgrund ville være tilbøjelig til at påtage sig en verdenskrig, selv om atombomben overhovedet ikke var opfundet. Vi må gøre os fri af den fikse idé, at russerne tørster efter at angribe og besætte Vesteuropa, og at det er heri, at hovedfaren faktisk består.«

Det kan ikke undre nogen, at vi fra VS' side har den opfattelse, at hovedfaren ved vort NATO-medlemskab består i den indre trussel, som man kalder det fra de højststående NATO-politikeres side, den indre trussel i det kapitalistiske samfund, som i almindelighed består af disse landes arbejderklasser og i særdeleshed af landets venstrefløj.

Efter afslutningen på anden verdenskrig var der social og politisk uro i en række europæiske lande. I lande som Frankrig, Italien og Grækenland var der stærke kommunistiske bevægelser. Det kapitalistiske system var først og fremmest truet indefra. Sådan var det i 1949, da NATO blev oprettet, og sådan er det i dag. NATOs officielle formål, at værne frihed og demokrati, er gas simpelt hen. Det reelle formål er at værne kapitalismen.

Også i Danmarks NATO-militære interesse er der blevet afsløret en række tilfælde, hvor det er de indre fjender, der er tale om. I forbindelse med NATO-øvelsen Green Express, som blev afholdt i Danmark i 1969, så vi, at NATOs »brandkorps« deltog, og som bekendt er NATOs brandkorps' vigtigste opgave med kort varsel at kunne sætte ind i et hvilket som helst NATO-land, hvor det måtte være nødvendigt, fordi der opstår uroligheder. I forbindelse med Green Express lagde den åbenmundede engelske general Walker ikke skjul på, at brandkorpsset var tænkt indsat mod strejker eller anden form for indre uro. Dette er senere forsøgt dementeret af den danske general Wolff, men det er vist et meget blodfattigt dementiforsøg, der er blevet gjort dér. Bl. a. gik nogle af forsøgene på at demtere ud på, at det kunne misforstås af befolkningen osv.

Jeg mener, det er ganske klart, at hovedfaren i forbindelse med NATO-medlemskabet er i forhold til arbejderklassen, i forhold til venstrefløjen, i forhold til, at man ønsker at gøre op med det system, man lever under.

Hvis vi skal se på en anden del af militærvæsenet herhjemme, så er hjemmeværnet nok så interessant at trække frem. Hjemmeværnets formålsparagraf siger, at hjemmeværnet er en del af det militære forsvar og deltager i løsningen af de opgaver, der påhviler værneene. Det er nok aldeles tvivlsomt, om hjemmeværnet overhovedet er egnet i forbindelse med det egentlige militære forsvar. Det er sikkert derimod, at hjemmeværnet er særde-

[Kurt Hansen]

les velegnet, hvis der skulle opstå konfliktsituationer, og først og fremmest er det et egnet instrument imod landets befolkning i sådanne konfliktsituationer, altså arbejderopstande, fabriksbesættelser, konflikter og til almindelig spionage imod, hvad der kaldes femtekolonnevirksomhed, landsforræderi, eller hvad man vil. Det vil reelt sige udspionering af de socialistiske kræfter. Det er naturligvis ikke gættteri det her, det er nemlig klart formuleret i den gamle hjemmeværnsbestemmelse, hvor det under forhøjet beredskab var anført, at strejker og uro på arbejdspladser forårsaget af bagateller og afholdelse af møder i private hjem, ensomt liggende bygninger eller ubeboede steder lynhurtigt skulle rapporteres. Hjemmeværnets opgave synes meget klar.

Man ser også, at der oprettes firmakompagnier, som er sammensat af de ansatte på en virksomhed, og som i øvrigt ikke har nogen opgaver sådan umiddelbart i forhold til firmaet, men står under kommando af hjemmeværnsregionen. Det er det formelle. Realiteten er selvfølgelig, at i det øjeblik det er nødvendigt, har man et effektivt redskab, som man kan sætte ind på den pågældende virksomhed. Det samme med institutionskompagnerne, som er oprettet i forbindelse med en overenskomst mellem hjemmeværnet og f. eks. DSB og teleadministrationen. Der har man oprettet disse institutionskompagner, der har til opgave at sikre de pågældende institutioners drift i krigstid.

Vi mener, det er klart, at militarismen, som den former sig globalt og lokalt, har de opgaver, som vi har nævnt, først og fremmest at bekæmpe de indre fjender. En ting, der er meget glædelig, er, at værnepligtsprogrammet, som er vedtaget på et landsmøde for de værnepligtige i oktober 1978, klart siger, at de værnepligtige ikke ønsker, at militæret skal indsættes i arbejdsconflikter. Det er måske noget, der kommer lidt på tværs af de udtalelser, som statsministeren kom med i et svar til hr. Tyroll fra vores folketingsgruppe. Statsministeren sagde: »Regeringen forventer i øvrigt, at der af parterne i en konflikt tages hensyn til, at forsyninger med livsvigtige varer m. v. kan foregå uhindret mellem de forskellige landsdele. Skulle denne forventning blive gjort til skamme, må regeringen naturligvis overveje, hvorledes man mest hensigtsmæssigt kan afhjælpe den op-

ståede situation. Her kan i fornødent fald blive behov for at lade forsvarrets særlige materiel eller specialuddannet personel indgå i den bistand, de civile myndigheder skal yde.« Det er klart, at der kan være tale om set ud fra statsministerens synspunkt, at militæret vil blive sat ind i forskellige former for situationer, som kan opstå som følge af arbejdsconflikter. Det er meget væsentligt at notere sig, at de værnepligtige har sagt nej til at lade sig bruge ikke bare som direkte sat ind imod strejkende arbejdere for at nedkæmpe dem, men bestemt også til at optræde som skruibrækkere over for de folk, som er ude i en bestemt kamp.

Noget andet, som er værd at hæfte sig ved under en sådan debat, er, at der sker en stadig stigende militarisering af den danske industri. Kampfly giver ordrer til næsten 1 mia kr., skriver Berlingeren med begejstring den 30. december 1978.

Vi ved også, at den amerikanske forsvarsminister, Brown, netop har været på et besøg i Seoul i Sydkorea, hvor det er aftalt, at USA skal levere 60 F-16 fly som et led i moderniseringen af denne marionetregerings hær. Det kunne godt være, at P. Udsen i Grenå skulle til at levere våbendele til Park Chung Hees hær.

Der er et par spørgsmål, som jeg godt vil stille forsvarsministeren i forbindelse med de mere jordnære problemer, som de værnepligtige står over for herhjemme. De værnepligtige har på det seneste været udsat for forskellige former for, hvad jeg vil kalde overgreb på demokratiske rettigheder. Man har set, at talsmandsinstitutionen på flere leder er blevet indsnævret, man har set, at et blad som Soldaten skal censureres og lægges i meget faste rammer osv. Derfor vil jeg godt spørge forsvarsministeren, hvorfor de værnepligtiges forretningsudvalg ikke må besøge de forskellige valggrupper, som de f. eks. er blevet nægtet adgang til konkret på Sjølsmark kaserne, i Randers og i Holstebro. Hvorfor skal alle skrivelser fra de værnepligtiges forretningsudvalg godkendes, før de udsendes? Hvorfor må forretningsudvalget ikke gennem de almindelige kanaler indkalde til f. eks. regionsmøder, hvor talsmandsproblemer og faglige problemer kan diskuteres? Er det ligeledes i samarbejdets ånd, at forsvarskommandoen har udsendt en skrivelse sidste efterår, som er fortroligt stemplet, til alle tjene-

[Kurt Hansen]

stechefer, hvori alle punkter i det nye værnepligtsprogram imødegås med en negativ holdning og cheferne opfordres til ikke at give efter overhovedet? Er det en fornuftig og rimelig holdning at have til samarbejdsproblemerne?

Et problem yderligere er, at en af de ting, som de værnepligtige ikke har noget at udsætte på, er netop dette landsblad Soldaten, der redigeres af de menige. Men man har oplevet en helt usaglig pressehetz imod bladet, og nogle ønsker at få kvalitet dette organ i stedet for at søge at få problemet løst. Har man nogen planer fra forsvarsministeriets side om at ændre den redaktionelle linje, som hidtil har været kørt, og hvordan ønsker man i øvrigt at forholde sig over for disse aldeles relevante problemer? Det er jo simpelt hen overgreb mod ytringsfriheden, så det vasker sig.

Uwe Jensen (Ribe a.) (FP):

Et af de emner, som bør have en fremskudt plads i en aktuell militærdebat i 1979, er, om Danmark bør tilskynde til, at NATO-forsvaret udvides med neutronbomben. Ingen har talt om det, men den eksisterer jo, så hvorfor stikke hovedet i busken?

Jeg håber at kunne bidrage til en afklarende debat herom ved i det følgende at anføre de foreløbige overvejelser af problemet, som jeg personlig hidtil har haft mulighed for at gøre mig.

Lad os først se på det nedrustningstaktiske. I oktober 1978 bevilgede den amerikanske kongres over 1 mia kr. til den forberedende produktion af neutronbomben. Man mente fra amerikansk side, at den indledende fabrikation af visse komponenter til den amerikanske Lanceraket ville være et interessant bytteobjekt og pressionsmiddel over for Sovjet i afslutningen af SALT II-forhandlingerne. USA mener ikke, at denne optrapning og effektivering af en tidligere beslutning ville have nogen negativ indflydelse på nedrustningsdebatten, og derfor er produktionen så iværksat.

Lad os så se strategisk på det. Militært har Sovjetunionen overmagten i Europa, det er en kendsgerning. Med det nuværende våbenkapløb på atomvåbenområdet vinder Sovjetunionen tid, og som forsvarsbalancen er i dag, kan NATO på konventionelle våben

højest holde et par dage, før østblokken kan starte et angreb mod Vesteuropa så godt som uden varsel.

Nu ved jeg godt, at der er partier, der kritikløst kunne tænke sig at gå aggressorstaten Sovjets ærinde i en usaglig neutronbombekampagne, men i disse tider, hvor selv den mindste terrorgruppe reelt kan skaffe sig atomare sprænghoveder og det kun er et spørgsmål om tid, før flere aggressive stater har A-våben, må det konstateres, at neutronbomben blot er endnu et frygteligt afskrækkelsesvåben i buketten af A-, B- og C-bomber.

Kun neutronbomben kan bringe våbenkapløbet til en midlertidig stagnation. Vestens atomvåben er baseret på forsvar, østblokkens på både forsvar og angreb, og neutronbomben er Vestens eneste svar. Neutronbomben er det hidtil eneste våben, Sovjet har haft respekt for, selv om den rent teknisk kun er et andet sprænghoved på de eksisterende atomraketter og den eksisterende Lanceraket. Men neutronbomben er samtidig et diplomatisk våben, selv om den også er blevet betegnet som et superkapitalistisk våben, rettet som det er mod mennesker, men ikke mod materielle værdier.

Derfor er det resultat, jeg hidtil er kommet til ved at overveje dette alvorlige problem, at neutronbomben hellere i dag end i morgen stationeres i Vesttyskland, hvis de da vil have den. Det vil jeg gerne udbede mig forsvarsministerens kommentarer til.

Bolvig (RV):

Hr. Poul Nielson sagde som en kommentar til hr. Karl Møllers tal og oplysninger, at tvivlen skal komme sikkerheden til gode. Jeg tror, de fleste altid lytter til hr. Poul Nielson med særlig interesse, grundet hans store viden og indsigt. Derfor vil jeg gerne som hr. Niels Helveg Petersen opholde mig et øjeblik ved netop spørgsmålet om sikkerheden.

Det, som gør rustningskapløbet til en global dårskab, er, at alle lande nu køber større og større usikkerhed for en højere og højere pris. Et eksempel: i sikkerhedens misbrugte navn har Vestens førende stater oprustet shahens Iran i hidtil uset omfang. Alene fra USA er der i 1974-75 leveret våben og udstyr for næsten 8 mia dollars. Tror hr. Poul Nielson ikke, at man i Pentagon og NATO

[Bolvig]

ryster af skræk for, hvem der afløser selvher- skeren på påfugletronen? Vi risikerer f. eks. et marxistisk regime, som vil kunne vende de effektive vestlige våben mod os selv. Og så i sikkerhedens navn har USA allerede taget bestik af de nye politiske forhold og startet forhandlinger med Saudi-Arabien og Golf- staterne om yderligere våbenleverancer. Det har ingen ende, og det må være de små lan- des opgave at påvise tåbeligheden og farerne ved den accelererende oprustning.

Vi kender det tragiske våbenkapløb mel- lem de to supermagter. Det overgås desværre næsten af den ubønhørlige konkurrence mel- lem de allierede store magter i Vesten om at komme ind på det givtige våbenmarked. Gennem korruption og bestikkelse lokker og truer man land efter land – desværre især i den fattige verden – til at købe våben og ud- styr, dødsensfarligt legetøj, som landene som oftest overhovedet ikke har brug for. Vestens forhold til afrustning fremgår desværre me- get klart af en udtalelse af den tidligere for- svarsminister, Dennis Healy – jeg citerer:

»Skønt regeringen«, altså den britiske, »tillægger det den allerstørste betydning at gøre fremskridt i spørgsmålet om nedrust- ningskontrol og nedrustning, må vi dog sam- tidig tage de praktiske skridt, vi kan for at sørge for, at dette land ikke undlader at sikre sin andel af dette værdifulde våbenmarked.«

Som hr. Niels Helveg Petersen fremhæve- de, bliver det mere og mere umuligt for små lande at købe de mere og mere avancerede og kostbare våben. Danmark får som be- kendt i disse måneder leveret de kostbare Leopardkampvogne. Kan ministeren bekræf- te, at man i England har opfundet en ny type panser, der ikke kan gennemtrænges af kon- ventionelle granater? I givet fald betyder det, at vore dyre kampvogne allerede er forælde- de, inden leverancen er færdig.

Forsvarsministeren (Søgaard):

Jeg tror, at ordførerne her vil forstå, at det ikke er muligt i dag at give oplysninger om en række af de enkeltheder, man har spurgt om med hensyn til det, man for sit eget og sit partis vedkommende eventuelt ønsker at få med ind i en ny forsvarsordning, men at jeg kun her kan give tilsagn om, at en række af de ting og de problemer, der her er rejst,

naturligt vil blive drøftet i forbindelse med oplægget til en kommende forsvarsordning.

Denne sag er jo rejst på baggrund af en forespørgsel fra det kommunistiske parti, hvis ordfører, hr. Karl Møller, spurgte, om det nu var generalerne, der skulle bestemme, hvad der skulle ske, og hvordan forsvaret skulle være, om det var sådan, at politikerne nu var skudt ud. Hertil kan jeg sige, at det, jeg har givet udtryk for både i hærens års- skrift og på anden vis, er, at det naturligvis er politikerne, der drøfter rammerne for for- svaret, hvilke mål og opgaver det har, og derefter må man så drøfte med de militære sagkyndige, således som også andre har sagt det heroppefra, hvordan rammerne skal ud- fyldes. Det er den naturlige fremgangsmåde, som man tidligere har brugt, og som vi na- turligvis også vil prøve at bruge fremover.

Da jeg forstår, at det hos det kommunisti- ske parti vækker lidt kritik, at vi nu begyn- der at interessere os for forstærkningssagen, vil jeg gerne sige, at forstærkninger allerede i forsvarsordningen fra 1960-61 var med inde i overvejelserne og blev nedfældet på papiret som et led i normal dansk forsvarspolitik. Vi ved jo meget vel, at Danmark ikke har mu- lighed for at klare sig selvstændigt i en even- tuel større krig, og derfor skal det forsvars- samarbejde, vi har gennem NATO, medvirke til, at vi får de forstærkninger frem, som er nødvendige for, at vi kan holde vores land fri for eventuelle udefra kommende angrebs- styrker og derigennem sikre den frihed, som også hr. Karl Møller og det kommunistiske parti nyder godt af.

Det stod allerede i forsvarsordningen fra 1960-61, og det er gentaget i den betænkning, der blev afgivet af forsvarsudvalget over lov- forslaget i 1972-73, hvori der står – jeg cite- rer:

»I tilfælde af angreb på Danmark skal forsvaret umiddelbart kunne tage kampen op, således at allierede styrker kan føres frem og kampen fortsættes sammen med disse.

Der lægges i denne forbindelse vægt på, at de praktiske foranstaltninger m. v., der er nødvendige for sådanne styrkers modtagelse, i videst muligt omfang forberedes i fredstid«.

Med hensyn til hr. Karl Møllers opfattelse vedrørende Warszawapagtens og NATO- pagtens områder må jeg forstå det sådan, således som også enkelte andre ordførere har angivet, at hr. Karl Møller stiller sig solida-

[Forsvarsministeren]

risk med Sovjets militære opbygning i Warszawaområdet. Det har han selv givet udtryk for, og samtidig citerede han fra NATO Review i december, hvad general Haig, NATOs øverste forsvarschef, havde sagt. Jeg synes, hr. Karl Møller skulle være gået videre og have citeret, hvordan Haig gjorde op, hvorfor NATO desværre har behov for ajourføring på en række områder af sine våbensystemer; det skyldes nemlig den udvikling, der har fundet sted i Warszawaområdet i det seneste årti på en række områder. Jeg skal forskåne hr. Karl Møller for at høre mig læse op, hvad der står, men hr. Karl Møller kan jo selv finde frem til det.

Hr. Ib Nørlund – jeg skal lade være med at sige reserveordfører el. lign., det skal man nok ikke bekymre sig om – mente, forstod jeg, at jeg i dag burde have stillet mig op og fortalt på krone og øre, hvad vi forestillede os en kommende forsvarsordning skulle stå for. Jeg forstod, at hr. Ib Nørlund beklagede lidt, at jeg ikke var særlig oplysende med hensyn til, hvor langt vi var kommet, hvad det måtte ende med osv. Hr. Ib Nørlund ønskede, at jeg skulle stille nogle ting op, som han kunne tage stilling til nu og her, som hr. Ib Nørlund sagde.

Jeg har netop prøvet at lægge op til en stiltfærdig og rolig vurdering af, hvad der ligger af planlægningsarbejde forud for en sådan situation, dette, at vi har en sikkerhedspolitik, som vi helt naturligt igen må tage op til drøftelse i lyset af den udvikling, der finder sted, dette at vi på denne baggrund må sige: hvad er det for mål og opgaver, vi står over for for forsvarrets vedkommende? Og så må vi i sidste instans tilrettelægge det forsvar, vi bør have i dette land.

Det er det, vi i forsvarsministeriet prøver at tilrettelægge, og som vi allerede har brugt meget lang tid på at tilrettelægge, således at vi til sin tid får det, jeg kalder et afpasset forsvar i forhold til de opgaver, der skal løses, alt efter hvad dette folketing måtte bestemme sig for.

Når jeg har nævnt ordet alternative løsninger, er det, fordi det er noget af det, som jeg er, om jeg så må sige, meget optaget af for nærværende på grund af den udvikling, vi har set på det økonomiske område. Den er først og fremmest affødt af den dyre teknologiske udvikling, og det er et område, vi bliver nødt til at vurdere, og som vi er i gang

med at vurdere i forsvarsministeriet, således at vi kan forelægge nogle muligheder, som folketinget kan vurdere og tage stilling til, således at det bliver folketinget, den demokratiske forsamling, som bestemmer, hvad der skal stå i den kommende forsvarsordning.

Med hensyn til spørgsmålet om stationering – og det gælder både atomvåben og fremmede styrker – kender alle vores stilling: der skal ikke for nærværende være stationering hverken af fremmede styrker eller af atomvåben på dansk jord, men vi har ikke dermed for evigt taget stilling til dette problem, det afhænger af situationen, og det kunne være, at nogle af vennerne kunne fortælle de andre lidt om dette, så situationen kunne ændre sig. Vi er altså her på nøjagtig samme situationsbasis, som vi har været, siden Hans Hedtoft, daværende statsminister, i 1953 tog stilling til dette særlige problem.

Jeg skal lade være med at sige noget om, hvordan dette med forstærkninger, stationering og den slags ting finder sted i Warszawaområdet. Det kan andre måske berette lidt mere om. Det kunne jo være, man skulle spørge nogle andre om, hvordan man dér har stationering, hvordan man dér har depoter, hvordan man dér har styrker stående på forskellig vis, men det er nok en diskussion, vi ikke skal fremmane her i dag.

Hr. Gert Petersen sagde, at vi havde forpligtet os til at gå ind på denne 3 pct.s forhøjelse. Jeg skal gentage, hvad jeg sagde her i dag, og hvad der også er sagt både i Bruxelles og i Washington – for at udelukke enhver tvivl – at statsministeren og jeg ved vor tilslutning til langtidforsvarsprogrammet i henholdsvis Washington og Bruxelles tog forbehold med hensyn til størrelsen af forsvarsbudgettet efter 1981.

Hr. Arentoft stillede mig nogle spørgsmål vedrørende en nyordning for forsvaret og spurgte bl. a., hvordan den skal praktiseres i forbindelse med folketinget og forsvarsudvalget. Det er klart, at det bliver på samme vis, som det altid har været. Den fremlægges i folketinget, og dermed går jeg ud fra – det er ikke min opgave, men folketingets – at de kører den videre i forsvarsudvalget. Det bliver simpelt hen den den linje, som naturligt skal følges.

Så spørger hr. Arentoft i øvrigt, om der eksisterer et særligt forsvarsudvalg ud over

[Forsvarsministeren]

det, som vi kender. Det gør der ikke. Der føres fra min side – sådan har det altid været – samtaler med forskellige forsvarspolitiske repræsentanter her i folketinget, og hr. Arentoft ved, at jeg også fører samtaler med ham om aktuelle problemer. Således regner jeg også med det skal fortsætte fremover.

Angående det nye forsvarsbudget, som hr. Arentoft er meget optaget af på grund af fremskridtspartiets eget forslag på dette område, må jeg sige, at det naturligt må være de partier, der går ind i en forsvarsdebat, som er med til at tage stilling til dette særlige problem.

Så skal jeg sige til hr. Niels Helveg Petersen, at når jeg på forskellig vis i skrift og i tale, sidst i hærens årsskrift, har luftet nogle betragtninger over de forsvarsordninger, vi hidtil har haft, skyldes det ikke decideret en utilfredshed med en ramme på et eller andet antal år, men nok den ordning, denne ramme indeholder med hensyn til, skal vi sige stivhedsprocessen. Det er egentlig det, der har givet mig anledning til at tage op til vurdering og overvejelse i forbindelse med kommende ordninger, hvad vi kan gøre heroverfor, fordi det ikke alene betyder, at forsvaret generelt bliver udhulet, men også, at pengene ikke rigtig rækker til, således som de, der er forsvarspositive, ønsker det. Det er altså den egentlige baggrund for, at jeg har ment, at vi måske skulle ønske os et mere fleksibelt, jeg havde nær sagt et til danske forhold mere skræddersyt forsvar i forbindelse med en nyordning.

Det andet spørgsmål, hr. Niels Helveg Petersen rejste, drejede sig om ressourcerne, som nok i højere grad burde bruges til en videreførelse af Seidenfadenrapporten. Jeg ved ikke, om jeg – sagt som en lille indskudt bemærkning – skal forstå det sådan, at hvis vi stadig kommer til det samme resultat, som vi gjorde efter den daværende Seidenfadenrapports opfattelse, vil de radikale absolut seriøst overveje positivt at gå ind i kommende forsvarsordninger. Det kunne måske være rart at få det konstateret.

Fra Seidenfadenrapporten og dens fortsættelse, hvor problemet omkring dansk sikkerhedspolitik blev behandlet i det, der kaldes »Efterskrift«, side 359, vil jeg gerne citere:

»Hertil kommer, at det billede, der er ridset op, er et øjebliksbillede – situationen ved udgangen af 1960'erne. Det vil derefter

ifølge udvalgets skøn være ønskeligt, at det af udvalget udførte arbejde på en eller anden måde videreføres, både ved et yderligere studium af de problemer, der er periferisk behandlet, og ved en almindelig løbende ajourføring.«

Til det sidste kan jeg sige, at vi har fortsat en almindelig løbende ajourføring af vor sikkerhedspolitik. Angående et yderligere studium er det klart, at jeg naturligvis vil bede regeringen om at overveje denne sag og prøve at foretage en vurdering af disse ting i forbindelse med en eventuel videreførelse på dette område.

Til hr. Kurt Hansen vil jeg sige, at talsmandsordningen, bladet for de værnepligtige, forretningsudvalget osv. i øjeblikket er under bearbejdelse, og jeg skal ikke her i dag tage forskud på, hvor langt vi når på dette område. Jeg har, som alle sikkert ved, erklæret mig utilfreds på en række områder i forbindelse med bladet. Jeg forstod, at hr. Kurt Hansen kaldte det censur, hvis vi ændrede ved bladet. Hertil må jeg sige, at jeg tror nok, andre har en anden opfattelse, nemlig de, der hidtil ikke har kunnet få ting ind i dette blad, de har en anden opfattelse af ordet censur, og det er sådan nogle ting, jeg naturligt må prøve at tage mig af.

Også med hensyn til selve forretningsudvalget og dets arbejde er vi naturligvis inde i overvejelser, og jeg kan da sige, at vi har dog åbnet op for forretningsudvalget, så det kan komme ud på tjenestestederne igen. Men det er da givet, at der må være visse regler for dette forretningsudvalgs særlige arbejde, også på tjenestestederne.

Til sidst til hr. Uwe Jensen (Ribe a.). Neutronbomben. Jeg må sige, at for den gælder som for alle andre former for atomvåben for Danmarks vedkommende: ingen stationering. Neutronbomben er jo en videreudvikling af eksisterende atomvåben. Hvad vesttyskerne vil gøre, må de selv bestemme. Jeg er ikke forsvarsminister i Vesttyskland.

Karl Møller (DKP):

Hr. Poul Nielson fra socialdemokratiet sagde, at det var dumstrigt af DKP at vove sig herop. Han sagde også, at det var modigt. Det er vi selvfølgelig mere glade for at høre. Men jeg vil nok have lov at vende det en lille smule om og sige, at jeg rent faktisk sy-

[Karl Møller]

nes, det er både vores pligt og vores ansvar ligesom at forsøge at få debatten om vores militærpolitik draget mere ind i folketings salen, end det hidtil har været tilfældet. Vi mener helt afgjort, at det må være dette forum, som skal debattere alle tingene, således at vi ikke kommer ud for den glidende udvikling i retning af en øget oprustning i Danmark, som faktisk ligger i den principielle tilslutning, som er givet til NATOs langtidssvarsprogram i maj sidste år.

Så skal jeg svare konkret på nogle af de ting, som er blevet sagt heroppefra.

Hr. Poul Nielson var inde på, at det var provokerende, at der blev holdt store militærøvelser nær Danmark. I den forbindelse vil jeg godt sige, at der rent faktisk ligger et forslag fra Warszawa-pagten side om, at disse militærøvelser, som afholdes på begge sider, ikke må omfatte mere end 50.000 mand. Vi ved, at de store efterårsøvelser, som bliver holdt, og som sætter hele NATO-forsvaret i sving fra Nordkap til Tyrkiet, ofte omfatter op til 240.000-250.000 mand. I den forbindelse vil jeg godt gøre opmærksom på, hvad den vesttyske socialdemokratiske forsvarsminister sagde for ikke ret lang tid siden, da han rent faktisk revsede general Alexander Haig og sagde, at det var unødvendigt provokerende af NATO at afholde så store øvelser så tæt på de østlige områder.

Der har allerede været talt en del om statistik, og jeg skal kun omtale et af de tal, som hr. Poul Nielson nævnte. Det var spørgsmålet om den del af nationalbudgettet, som de militære udgifter omfatter, og her er det rent faktisk en kendsgerning ifølge SIPRI, som jeg skal vende tilbage til om et øjeblik, at militærudgifterne i Sovjet er faldet fra 10,3 pct. i 1972 til 7,2 pct. i 1977.

Så vil jeg godt sige til hr. Arentoft, som havde den uartighed med sit bekendte ulvesmil at spørge om, hvem der egentlig havde skrevet, hvad jeg nu havde stået og sagt heroppe, at det har jeg selvfølgelig selv gjort. Jeg ved ikke, hvordan forholdene er i fremskridtspartiet, men vi er en lille gruppe, der har hver vores ansvarsområde, og jeg må indrømme, at jeg har arbejdet med disse ting siden jul. Rent faktisk er talen blevet skrevet i aften og i formiddags i en lille andelslejlighed på Amager, på en elendig skrivemaskine i øvrigt.

Med hensyn til de konkrete tal for afspænding – jeg tror, det var en talefejl, det må nok nærmere være oprustning, hr. Arentoft har tænkt på – vil jeg sige, at dem nævnte jeg i første omgang, og dem kan hr. Arentoft slå efter i Folketingstidende.

Hr. Palle Simonsen talte om den foragt, jeg havde for varme linjer. Må jeg ikke sige i den forbindelse, at jeg har meget stor respekt for vågne journalister, og det er en kendsgerning, at der er journalister i hvert fald ved Weekendavisen, Berlingske Tidende, Politiken og Aalborg Stiftstidende, som åbenbart får en bedre orientering, end vi gør i forsvarsudvalget om en hel del af disse ting.

Så talte hr. Palle Simonsen om baggrunden for, at vi kom i NATO. Det har der været talt meget om. Jeg skal bare gøre opmærksom på, at CIA på et tidspunkt har erkendt, at dette påskehysteri, som der var tale om dengang, i virkeligheden var en vel iscesnat provokation.

Og så spørgsmålet om kilder i Øst og i Vest. Det er klart, at jeg, da jeg forberedte denne forespørgselsdebat, var en lille smule i tvivl om, hvilket materiale jeg skulle bruge. Derfor har jeg 100 pct. taget materiale og citerer fra borgerlige aviser, og alle de tal, jeg er kommet med, er hentet fra det officielle svenske fredsforskningsinstitut SIPRI, som i øvrigt i 1966 er oprettet af den svenske rigsdag. Jeg synes, at i stedet for at tale med mig om, hvor jeg har mine kilder fra, burde hr. Palle Simonsen nok rette sin kritik mod vort broderfolks parlamentariske forsamling.

Hr. Niels Helveg Petersen var, synes jeg, en lille smule inkonsekvent, da han begyndte med at sige, at det, jeg havde sagt, var upassende, hvorefter han rent faktisk fremførte sin ængstelse for dansk inddragelse i våbenproduktionen, som jeg også var inde på, og udtrykte det samme ønske om danske initiativer af ned- og afrustningskarakter, som vi også har.

Jeg tror, taletiden er ved at være udløbet, så jeg må vente med svarene til nogle af de øvrige ordførere. Men jeg må sige til forsvarsministeren – det synes jeg må være rimeligt – der gav udtryk for, at jeg havde udtrykt sympati for Warszawa-pagten militære opbygning, at det har jeg ikke gjort. Jeg har konkret nævnt en række styrketal, som er offentliggjort af SIPRI, og jeg vil da godt sige, at jeg er imod militæret, både det her og

[Karl Møller]

det, der findes i Øst. Jeg går ind for ligeberettiget og total afrustning både i Øst og i Vest. Jeg synes rent faktisk, at det største og mest uproduktive spild både af penge og af mennesker, som findes, er det, som bliver ødt på militarismen. Men jeg har søgt at pege på årsagerne til og virkningerne af det vanvittige rustningskapløb og på, at det rent faktisk kun er rustningskapitalen – og den befinder sig altså i Vest – som tjener på det.

Jeg hørte til sidst med interesse på de faste forsikringer, som kom fra forsvarsministeren om, at vores sikkerhedspolitik skal være uændret, at vi fortsat skal sikre os både mod kernevåben og mod fremmede tropper stationeret på dansk område i fredstid. Det er måske det eneste, vi i denne debat har været enige om, og i den ånd skal jeg fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketetinget understreger betydningen af at fastholde Danmarks mangeårige afvisning af at modtage fremmede tropper og kernevåben på dansk område i fredstid som et væsentligt bidrag til fred og stabilitet i det nordiske område,

går tinget over til næste punkt på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår i forhandlingen.

Jeg skal på den givne foranledning sige, at taletiden for ordførere i anden omgang ved forespørgsler er 5 minutter. Det er hr. Karl Møller absolut ikke den eneste, der har snublet lidt over eller studset over, men det er altså 5 minutter i anden omgang.

Poul Nielson (S):

Jeg vil først om det fremsatte dagsordensforslag sige, at det minder lidt om spørgsmålet om, hvorvidt forsvarsforligspartierne og folketetinget er holdt op med at tæve svigermor, og det er vi altså ikke. Derfor vil vi fra socialdemokratiets side være indstillet på at stemme imod det dagsordensforslag, der her er stillet. Vi mener ikke, at der på baggrund af den debat, der har været i dag, og de bemærkninger, der er fremkommet fra de for-

skellige ordføreres side, er behov for vedtagelse af nogen dagsorden. Vi kunne, som jeg sagde i mit første indlæg, tage ministerens redegørelse til efterretning, og det mener vi godt kan ske også uden en dagsorden derom. I konsekvens heraf vil vi altså stemme imod det dagsordensforslag, der her er stillet.

Jeg gør det en lille smule detaljeret for at undgå misforståelser og misbrug af en nedstemning af denne dagsorden i retning af en fortolkning af en ændring af vores politik. Det vil ikke kunne aflæses af en sådan afstemnings resultat.

Med hensyn til øvelsesomfang var det, jeg hæftede mig ved i mit indlæg, og som hr. Karl Møller kommenterede, først og fremmest det helt faste mønster, som præger Warszawapagtlandenes øvelsesaktiviteter længere og længere vestpå i Østersøområdet. Det er dette faste mønster i udviklingen, der for os rejser visse ikke behagelige spørgsmål ved vurderingen af hensigter og langtidstendenser i vores områdes udvikling. I øvrigt er jeg da enig i, at det vil være glimrende med et sådant maksimalt antal af deltagere i øvelserne, og jeg kan for så vidt også godt tilslutte mig de bemærkninger, som vi i aviserne har set fra den vesttyske forsvarsminister om omfanget af øvelsesaktiviteter.

Til hr. Gert Petersen, som jeg mener fortjener et direkte og seriøst svar på spørgsmålet om opgørelsen og sammenligningen af de bruttonationalproduktandele, som forsvarsudgifterne udgør, vil jeg sige, at man kan selvfølgelig stille op, hvor meget man ofrer pr. indbygger i et eller andet fast, i dollars f. eks., men så skal man til at nuancere det billede ét skridt videre, fordi hvor stor en del af det er lønudgifter, som igen bliver præget meget af det generelle udgifts- og omkostningsniveau fra land til land? For Danmarks vedkommende ligger de på ca. 59 pct. af de samlede forsvarsudgifter, og det vil så sige, at der skal en modererende faktor ind også i den opstilling. Det, jeg mener er fordelen ved at sige forsvarsudgifterne i procent af nationalproduktet kort og godt, er, at her har vi et mål for det økonomiske ambitionsniveau, man lægger sig på. Hvor stor en del af det, man har i alt, sætter man af til det formål?

Så vil jeg til hr. Bolvig sige, at dette med, at tvivlen må komme sikkerheden til gode, udtrykte jeg i en dansk sammenhæng, sådan

[Poul Nielson]

som problemet tegner sig i vores område, og da er det vores ansvar at sige, at tvivlen kommer den danske sikkerhed til gode. Jeg er totalt enig i, at der ikke er nogen direkte sammenhæng mellem øgede rustningsudgifter og øget sikkerhed, især når vi ser det globalt, og især når vi ser det i en række regionale u-landssammenhænge. Jeg er fuldstændig enig.

Til hr. Niels Helveg Petersen vil jeg sige, at vi er indstillet på, at en fornyet gennemgang og analyse af de sikkerhedspolitiske problemer vil være velkommen.

Til hr. Ib Nørlund, som omtalte det forsøg, der er gjort her i det sidste lille års tid på at genoplive – men det har ikke helt ført til patientens genopstandelse – Kekkonenforslaget om Norden som en atomfri zone, vil jeg sige, at det er der ikke noget egentligt nyt i. Spørgsmålet om garanti udefra har ikke været særlig troværdigt, når man ser på problemet, især fordi afgrænsningen af, hvad Norden er i visse sammenhænge, og hvad Norden er som noget ganske mindre, når vi taler om, hvad der må være atomfrit, skaber en høj grad af utroværdighed også omkring karakteren af den garanti, der eventuelt kunne komme udefra fra den ene af siderne.

Med hensyn til tropper i Danmark, som hr. Ib Nørlund også omtalte, synes jeg, det er rimeligt at kigge hele horisonten rundt og se på spørgsmålet om tropestationering, graden af frivillighed og graden af national selvbestemmelse i de enkelte lande, hvor tropperne stationeres. I en række lande ikke ret langt herfra er der ikke ret meget at bestemme selv for de pågældende lande eller deres parlamenter, når det drejer sig om, hvornår tropper kommer udefra, hvor mange der kommer, hvordan de kommer, eller hvor længe de skal blive der. Det synes jeg er en ganske afgørende forskel, og – må man tilføje – vi har overhovedet ikke engang talt om tropestationeringer her i Danmark.

Gert Petersen (SF):

Jeg vil godt til forsvarsministeren sige to ting om det forbehold, han henviser til: at jeg har studeret selve communicateet – og jeg betvivler det aldeles ikke, når forsvarsministeren siger, at han og statsministeren har taget et forbehold, det skal da nok passe – og at de, der har studeret communicateet rundt

omkring, heller ikke kan se noget om forbeholdet. De kan derimod se, at det er NATOs forsvarsministre, der er enige om at udtale sig sådan og sådan.

Dernæst synes jeg nok, at det forbehold, som er taget under mere fortrolige former, som ministeren refererer til, i vid udstrækning er blevet ophævet gennem de øvrige bemærkninger, som ministeren er kommet med ved andre lejligheder, men også her, hvor ministeren selv er inde på, at en øgelse af militæruddgifterne og rustningsudgifterne er en nødvendighed. Jeg synes derfor nok, at der er tale om en slags forbehold over for forbeholdet.

Og så vil jeg godt sige til hr. Poul Nielson, at det, jeg var inde på, og det, jeg vender mig imod, er, at man slynger nogle bestemte tal ud for at vise, hvor overlegne de andre er, og derfor må vi også følge med. Hr. Uwe Jensen (Ribe a.) fra fremskridtspartiet var inde på det samme. Han var dog så forsigtig ikke at slynge tal ud, men lod det bare stå som en almindelig besværgelse, og det gjorde han nok klogt i.

Den rigtige måde at vurdere militæruddgifterne på er netop i forhold til indbyggertallet. Deraf kan vi se, hvor meget der ofres pr. indbygger på militær. Her ligger Danmark faktisk i den øverste ende, i den øverste fjerdedel i den internationale statistik. At vi så har mange penge til rådighed, fordi vi har et stort bruttonationalprodukt, det tredje- eller fjerdestørste i verden pr. indbygger, er en anden sag, men det ændrer aldeles ikke ved, at vi internationalt ligger højt, når det drejer sig om det militære forbrug pr. indbygger.

Lad mig da for resten sige til hr. Poul Nielson, at det forbehold, som man må tage, altså med hensyn til at soldaterne nogle steder får en høj løn, andre steder ingen eller en lille løn, må man jo tage under alle omstændigheder, også med hensyn til bruttonationalproduktet.

Og til allersidst kan jeg betro hr. Poul Nielson, at det Rumænien, som har vendt sig, men uden at tage forbehold over for sine egne forbehold, meget kraftigt mod yderligere militæruddgifter, det bruger ifølge det britiske institut på militæruddgifter målt i forhold til bruttonationalproduktet 1,8 pct., det vil sige næsten kun det halve af, hvad Danmark bruger af sit bruttonationalprodukt. De har altså sagt nej uden forbehold, som senere

[Gert Petersen]

kan være kommet ind i en eller anden tale om, at vi må nok alligevel forøge. De har sagt kategorisk nej til forøgelse af militærudgifter. Det er derfor jeg synes, at Danmark bør følge dette princip.

Ib. Nørlund (DKP):

Jeg har noteret mig hr. Uwe Jensen (Ribe a.)s inderlige kærlighedserklæring til neutronbomben, og jeg håber også, at tinget har gjort det. Det kan altså konstateres, at Z-partiet samler på dem, der elsker bomben.

Til ministeren: jeg har jo ikke bedt om at få at vide på kroner og øre, hvad der skulle gives, men jeg sagde bare sådan cirka. Altså nu diskuterer man jo, og jeg ved, ministeren sidder i mange svære forhandlinger med sin regeringspartner om milliarder her og dér, men er det 3 mia kr.? Er det 4 mia kr.? 5 mia kr.? Eller skulle det være minus et par stykker? Det var det, jeg ville ønske.

Med hensyn til de alternativer, som ministeren omtalte, lød det helt spændende, men det gik jo bare som med en føljeton, man læser i et blad: pludselig klippes der over, fortsættes i næste nummer, og det varer jo altså lidt, før det kommer.

Med hensyn til det, der blev citeret fra tidligere vedtagelser vedrørende stationering af tropper, så bemærkede jeg, at dér tales jo kun om: i tilfælde af angreb. Det, der tales om nu, det er jo at indlægge en såkaldt sort zone eller grå zone, hvor altså dette kan krænkes.

For at sprede alle misforståelser dér, så er jeg da vis på, at ministeren må være uenig med hr. Poul Nielson i afvisningen af den fortræffelige dagsorden, som er blevet stillet. Den understreger jo noget, som ministeren selv sagde, og det må vel være sådan, at når man siger noget, kan man stå ved det. Ellers har det ikke så megen betydning, at man står ved det, og det har en betydning, at dette bliver erklæret fra folketinget på et tidspunkt, hvor det kan virke retningsgivende for planlægningsudvalget i dets videre funderinger, hvor det kan bidrage til at fastholde, at officiel dansk politik hviler på dette grundlag.

Ministeren siger: ja men det kan man ikke love for evigt. Hvad ligger der nu i det? Det kan da i hvert fald loves, indtil planlægningsudvalget er færdig med sin forsvarsord-

ning. Dér ville det være meget godt at få sagt ganske bestemt herfra, at her ikke må foretages noget, som bringer hele denne politik i fare.

Hr. Poul Nielson sagde, at efter hans erklæring ville der ikke være nogen misforståelse af, at han stemte imod det, som han ellers plejer at sige. Jeg tror ikke, der er så megen misforståelse tilbage, når hr. Poul Nielson stemmer, som han agter at gøre her, for på den måde er han jo med til at skabe en ganske velbegrunnet foruroligelse for, hvad det egentlig er, man har for i de militære planer og underhandlinger, som man ligger og plejer med både NATO og generalerne og det hele.

Endelig til det, at der ikke er noget nyt i Kekkonenplanen: selve spørgsmålet om også at betragte atomfri zoner som zoner, hvori der ikke kan anvendes atomvåben, er et væsentligt nyt moment i international politik, som virkelig peger på en vej frem til at drive udviklingen i afspændingsretning.

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg vil gerne først sige i anledning af hr. Uwe Jensen (Ribe a.)s indlæg, at det radikale venstre har det stik modsatte syn af det, hr. Uwe Jensen (Ribe a.) fremlagde. En stationering af neutronbomben i Vesttyskland ville berøre Danmarks sikkerhed, ville accelerere våbenkapløbet i Europa, skabe større usikkerhed, større spænding på det europæiske område. Derfor er det ikke en dansk interesse eller en europæisk interesse, at neutronbomber stationeres på europæisk grund.

Jeg vil gerne sige tak til forsvarsministeren for hans bemærkninger om en videreførelse af det sikkerhedspolitiske udredningsarbejde. Jeg forstod på ministeren, at man løbende internt har ajourført de vurderinger og synspunkter, som var gjort gældende i Seidenfadenrapporten. Problemet for folketinget, offentligheden, er jo, at det ikke er noget, vi får adgang til at kigge i.

Jeg er glad for ministerens tilsagn om, at han vil forelægge dette spørgsmål i regeringen, og som jeg måtte forstå det både på ministeren og på hr. Poul Nielson, med et positivt fortegn i retning af at søge tilvejebragt i forlængelse af Seidenfadenrapporten og som en naturlig konsekvens af rapportens anbefalinger, at der for folketinget kommer

[Niels Helveg Petersen]

til at foreligge et ajourført grundlag for beslutninger vedrørende vores forsvars- og udenrigspolitik for 1981 og fremefter.

Ministeren spurgte, om jeg så til gengæld ville give nogle garantier eller forsikringer om, hvorledes vores holdning ville være. Jeg kan give ministeren den garanti, at vi vil læse omhyggeligt det, som et udvalg måtte finde på at lægge frem af vurderinger, og selvfølgelig også med åbent sind lade det indgå i vores overvejelser. Ellers var der ingen mening i at bede om undersøgelser. Det åbne sind over for undersøgelsen, det vil vi have.

Jeg noterede også med interesse, at ministeren kom ind på spørgsmålet om fremlæggelse af alternative muligheder, altså at forsøge at lægge et beslutningsgrundlag frem, som indeholdt alternative muligheder, når man til sin tid stod over for at skulle tage endelig stilling. Jeg synes, det er en rigtig tankegang. Den bør præge ikke kun det militære område, men i virkeligheden også mange flere civile områder, end den gør, og vi vil med stor interesse se på det videre forløb af dette spørgsmål.

Den dagsorden, der er stillet, er endnu ikke omdelt. Jeg må for min part reservere mig at se den endelige formulering, inden jeg tager stilling til, hvorledes der skal stemmes.

Honoré (KrF):

Den dagsorden, der er stillet af kommunisterne, vil vi bedømme ud fra, at kristeligt folkeparti er med i et forsvarsforlig. Vi har givet tilslutning til ministerens redegørelse, og vi ser os altså ved en lejlighed som denne ikke i stand til at stemme for en dagsorden, som kommer fra et parti, der ikke har stemt for forsvarsordningen, men som har stemt imod den. Uden derfor at gå ind på indholdet af denne dagsorden skal jeg meddele, at vi ikke kan stemme for den.

Det får mig til at tænke på et eventyr fra gamle dage. Det udspandt sig i et lille land, der ligger meget, meget langt fra Danmark, og det er i en fjern fortid. Dette lille land grænsede op til et meget stort land, som havde en kæmpehær, og denne kæmpehær var forberedt på at erobre det lille land. Det lille land havde derfor sammen med nogle andre små lande set sig nødsaget til at anskaffe sig en hær for at gøre det mindre tillokkende for det store land at erobre det lille land.

En dag var man forsamlet i det lille lands parlament – det hed det ikke dengang, men det svarer til det, vi i dag vel ville kalde »parlament« eller »ting«, eller hvordan vi nu kan udtrykke det. Og medens folk var samlet og debatterede i dette parlament, hvordan man eventuelt kunne forsvare sig sammen med andre imod det store land, så modtog man fra det store land et brev, hvori det foreslog det lille parlaments medlemmer, at de nu skulle vedtage en erklæring om, at dette lille land på ingen måde var truet af det store land, for der var fred og ingen fare for det lille land. Selv om de ikke var alt for modige ved situationen, så lo de alligevel i deres stille sind, og de sendte høfligt brevet tilbage.

Denne lille legende om en tildragelse fra en fjern fortid kom jeg til at tænke på, og den slutter som visse eventyr slutter, med: »Det er ganske vist!«

Lis Starcke (DR):

Jeg fik ikke i mit første indlæg sagt til hr. Karl Møller, at jeg misbilliger den tone af mistænkeliggørelse, som gennemsyrede hele hans indlæg. På grund af dets usaglighed har jeg ikke beskæftiget mig med det.

Jeg vil gerne spørge forsvarsministeren, hvornår man vil lukke op for, hvad NATOs langtidsforsvarsprogram går ud på. Jeg mener, det er uheldigt, at man kun får udpluk af det, sådan at der kun kommer enkelte forhold frem. De rives løs fra helheden, og så skal man altså læse dér, at det vil indebære, at Danmark skal ændre sin udenrigspolitik. Jeg synes, det ville være bedre, om forsvarsministeren ville redegøre for helheden i det, sådan at man virkelig kan tage sin stilling på et sagligt grundlag.

Endelig vil jeg spørge forsvarsministeren, idet jeg godt kan se, at en mindretalsregering til sin tid kunne ønske et forsvarsforlig igen, om man alligevel ikke kunne tænke sig at lade forsvarsforslaget komme direkte i folketinget. Det kunne jo være, at der så var andre partier, der også ville tilslutte sig det. Jeg skulle synes, at det ville være en fair chance at give et forslag.

Kurt Hansen (VS):

VS vil stemme for det forslag om motive-ret dagsorden, som DKP har fremsat.

[Kurt Hansen]

For at gøre det helt klart, hvordan vi ser på tingene omkring fred og stabilitet, så vil jeg blot meddele, at vi med denne afstemning ikke tilkendegiver, at vi faktisk opfatter det, som om der ville blive tale om en reel fred, om en reel mulighed for stabilitet, så lang tid der overhovedet er etableret et militær i samfundet. Blot dette, så vi på dette felt ikke kan blive misforstået eller fejlfortolket.

Så rejste jeg en række spørgsmål til forsvarsministeren, som omhandlede de værnepligtiges konkrete problemer hvad angår løn, arbejdstid, talsmandsordninger, censur over for bladet osv. Jeg kan forstå, at forsvarsministeren ikke er særlig indstillet på at svare på disse spørgsmål, i hvert fald ikke under denne debat. Derfor kan jeg meddele forsvarsministeren allerede nu, at jeg agter at stille de samme spørgsmål, som jeg har rejst her fra talerstolen, igennem forsvarsudvalget. Jeg håber så, at forsvarsministeren vil svare på en lidt anden måde, end han har kunnet præstere her i sin replicering i dag.

Forsvarsministeren (Søgaard):

Jeg vil gerne sige til hr. Kurt Hansen, som nu sidst stillede en række af de spørgsmål igen, som jeg ikke har kunnet svare totalt på, dels fordi arbejdet med dem ikke er færdigt, dels fordi jeg mener, det er rimeligt, at de bliver uddybet mere, end jeg ville kunne gøre herfra i dag, at jeg som vanligt vil give rimelige svar på de spørgsmål, der bliver stillet af forsvarsudvalget.

Så kommer jeg desværre til igen at vende mig til ordføreren for forespørgerne, nemlig hr. Karl Møller, som stadig taler om den øgede oprustning, set fra hans side, omkring NATO og stadig taler om disse militærudgifter og forholdet mellem Warszawapagtlandene og NATO-landenes forsvarsudgifter.

Jeg kommer til at sige, at jeg tror ikke, at nogen vil bestride, at i NATO-landene er der altså anderledes leveforhold, som gør, at de varegrupper, der frembringes, de våbensystemer o. lign., der skal bruges i det samlede forsvar, indgår med en forøget vægt i de udgifter, som disse lande har.

Jeg skal også fortælle, at de lønninger, vi eksempelvis betaler her i Danmark til de værnepligtige, nemlig omkring 5.300 kr. om måneden, det er der vist ingen lande i Warszawapagtområdet der overhovedet beskæfti-

ger sig med eller tænker på at komme op på i denne forbindelse. For hele den øvrige del af det danske personel betales også lønninger, som vi med rimelighed mener at kunne forsvare i en velfærdsstat, og som personalet også må have krav på. Derved opstår en situation, hvor en væsentlig part, som hr. Poul Nielson også har været inde på det, af udgifterne til vores forsvar går til personellønninger o. lign.

Det er altså den vurdering, man kommer til at tage med ind i billedet, når man begynder sammenligninger på det rent krone- og øremæssige forhold mellem Warszawapagtområdet og NATO. Det samme gælder hr. Gert Petersen, som var lidt inde på samme linje.

Så vil jeg gerne sige til hr. Gert Petersen med hensyn til forbehold over for egne forbehold, at jeg går ud fra, jeg har den samme opfattelse som hr. Gert Petersen, at det må være dette folketing, der til sin tid bestemmer, hvad der skal gennemføres omkring en forsvarsordning, og hvad det skal koste. Det er jo det, vi må tage forbehold over for i de givne situationer, hvor vi skal udtale os på en fremtids vegne, som vi ikke kender på dette specielle område.

Til hr. Ib Nørlund: ja, vi kan diskutere frem og tilbage, hvor meget vi skal skrive det ene eller det andet sted om atomstationeringspolitik. Vi har i praksis i dette land vist, at vi har kunnet gennemføre, og i Norden i øvrigt, de skandinaviske lande, en stationeringspolitik, som er positiv, og som har været vedvarende, og som jeg ikke mener vi skal rokke ved i den givne situation. Men jeg mener heller ikke, at vi for evigt og altid kan fraskrive os i en given situation at kunne vende dette billede anderledes.

Med hensyn til depoter er der ikke noget nyt i dette. Jeg forstod, at der var ingen, der ønskede at svare på spørgsmålet om depoter og stationeringspolitik andre steder, så det skal jeg lade ligge. Med hensyn til depoter her i landet har vi i en årrække haft det, man kalder NATO-depoter, hvor der findes noget forskelligt materiel. Disse depoter har vi en speciel dansk organisation, der styrer, og det skal naturligvis fortsætte.

Jeg skal til fru Lis Starcke sige, at langtidforsvarsprogrammet egentlig er en fortsat ajourføring på en række områder, hvor, som vi har drøftet det tidligere, den teknologiske

[Forsvarsministeren]

udvikling har forældet en række af disse systemer. Det, der nu indgår i den langtids-overvejelse, er, hvad vi kan gøre på disse områder for praktisk at ajourføre disse ting og dermed prioritere de ting, der skal til for at holde en rimelig standard i det samlede forsvar.

Jeg skal gentage, at forslaget om en forsvarsordning naturligt på samme måde som tidligere vil komme til normal drøftelse her i folketinget.

Formanden:

Der er en række medlemmer, der har bedt om korte bemærkninger. Jeg gør lige til orientering opmærksom på, at vi om et øjeblik efter anmodning vil afbryde forhandlingen og udsætte mødet i 10 minutter. Jeg siger det, fordi nogle medlemmer så måske hellere vil vente med deres bemærkninger til efter pausen.

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Om den foreslåede dagsorden kan det siges, at den understreger betydningen af at fastholde den traditionelle afvisning fra dansk side. Fra det radikale venstres side har vi igennem årene arbejdet stærkt for denne politik, den har været et led i de radikale betingelser for at indgå i et forsvarsforlig, og ud fra det synspunkt ønsker vi at stemme ja til denne dagsorden. Vi mener, at det for så vidt er overflødigt med den erklæring, som forsvarsministeren er kommet med, men på den anden side har denne dagsorden en ordlyd, som ganske svarer til vores synspunkter.

(Kort bemærkning).

Ib Nørlund (DKP):

Det kan da ikke passe, at ministeren ikke kan tage denne dagsorden. Han har ikke rigtig sagt noget om det endnu, men jeg håber at høre det.

Det er ellers besynderlige forklaringer, der er givet fra forskellig side i forbindelse med denne dagsorden. Nogle mener, at man skal fortælle eventyr og historier i en sådan forbindelse, og hr. Honoré sagde også, at når man er med i forsvarsforliget, så kan man ikke stemme for sådan noget. Det er vist en uforsigtig bemærkning, og den synes jeg man

skulle holde sig fra. Det må vel være sådan, at i et sagligt spørgsmål må man også kunne tage en saglig stilling, og dér må man også kunne stå ved sine meninger. Det synes jeg hr. Niels Helveg Petersen har gjort særdeles korrekt.

Men jeg vil nok sige også til ham, at det er vel værd at lægge mærke til, at ministeren alligevel følte sig foranlediget til at komme med denne kryptiske sætning bagefter: ja men det kan jo ikke gælde for evigt og altid, at man har et sådant standpunkt. Ja men kan det gælde, indtil det forsvarsforlig er lavet? Vi ved godt, at man ikke kan vedtage alting for evigheden i dette ting, det har vi mange eksempler på, men kan man ikke give en sådan erklæring her og nu om, hvad der er stillingen? Det er dog temmelig fantastisk, og man må undskyldte, at det kun kan give anledning til foruroligelse.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg er helt enig med forsvarsministeren i, at det er dette folketing, der afgør, hvordan den kommende forsvarsordning skal være. Det kan vi godt blive enige om. Men det er ikke dette folketing, der afgør, hvilket udspil regeringen kommer med, hvilket forslag regeringen lægger på bordet.

Jeg giver ærlig talt endnu mindre for forbeholdet, hvis det blot er et forbehold om, at regeringen ikke ved, om folketinget vil tilslutte sig den 3 pct.s forhøjelse eller ej, for naturligvis ved den ikke det. Den kunne lige så godt have fortalt den amerikanske regering, at den ikke vidste, om det regnede den dag sagen kom for i folketinget. Det er jo en selvfølge, så det forbehold giver jeg ikke meget for. Selvfølgelig er det dette folketing, der afgør sagen, men det er ikke dette folketing, der bestemmer, hvad regeringen lægger op til, og hvad den foreslår, og det sidste er ikke helt uvæsentligt.

Vi vil naturligvis stemme for det stillede forslag om motiveret dagsorden. Eftersom det udtrykker vores egen opfattelse, har vi den opfattelse, at det er rigtigt at stemme for forslaget – sådan er nu vi.

Formanden:

Jeg skal her afbryde forhandlingen og udsætte mødet.

[Formanden]

Det genoptages i dag kl. 16.35.

Mødet udsat kl. 16.24

Mødet genoptaget kl. 16.35

Forhandlingen genoptoges.

(Kort bemærkning).

Lis Starcke (DR):

Vi synes i og for sig, at denne dagsorden er overflødig, men vi kan stemme for den, fordi det er Danmarks udenrigspolitik.

(Kort bemærkning).

Karl Møller (DKP):

Blot en lille oplysning til fru Lis Starcke, som efterlyste en oplysning om NATOs langtidsforsvarsprogram. Det er faktisk udgivet på dansk. I NATO Nyt for oktober 1978 kan man læse om hele programmet.

Og til forsvarsminister Søgaard, som taler om, at beregningsgrundlaget for militærudgifterne i Øst og Vest ikke er ensartet: det er klart, at der er forskel på lønninger, den måde, man udregner profitter osv. på. Men jeg vil godt sige, at i SIPRIs tal skulle der rent faktisk efter deres oplysninger være taget disse forbehold i forbindelse med de udregninger, der er gjort. De viser altså, at mens der er en nedgang i Østs militærudgifter, så er der en stigning på 5-6 mia kr. i NATO-udgifterne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af *Karl Møller (DKP)* (se foran)

forkastedes, idet 25 stemte for, 107 imod.

Hermed sluttede forespørgslen.

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Der er ikke mere på dagsordenen.

Uddannelsesudvalget har afgivet:

Betænkning over forslag til lov om ændring af lov om fritidsundervisning m. v. (Obligatorisk knallertundervisning).

(Lovforslag nr. L 64). Eksemplarer vil blive omdelt.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Miljø- og planlægningsudv. (25/1 79):

Udtræder: Arentoft

Ny stedf.: Børge Møller

Miljø- og planlægningsudv. (25/1 79):

Udtræder: Askjær Jørgensen

Nyt medlem: Nymann

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 26. januar, kl 11.00.

Angående dagsordenen henviste formanden til den i salen oplæede dagsorden.

Mødet hævet kl. 16.38